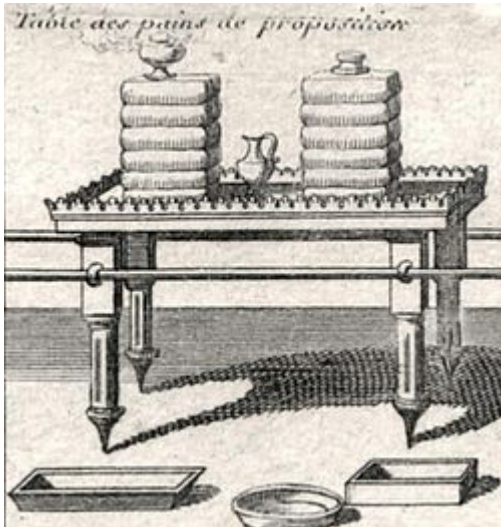

Pericopa Truma - Pâinea Înfațișării (feței) - Lehem Hapanim לחם הפנים [anul 5780]

„Și să pui pe masă Pâinea Înfațișării înaintea mea necurmat” (Exod 25:30).

Acest episod al mesei și al pâinii este foarte neclar și obscur. Chiar și Rambam (Maimonides) remarcă asta: „Necesitatea altarului cu toate piesele este clară. Dar scopul mesei și pe ea pâinea necurmată nu-mi sunt clare deloc și n-am găsit până acum la ce să le asociez (More Nevuchim 3:45).

Iată câteva aspecte ale acestei probleme.

Conținutul termenului „Pâinea Înfațișării”

După cum am spus, înțelepților le este foarte greu să înțeleagă esența numelui de pâine. Vom prezenta aici trei din multiplele interpretări:

1. După forma ei, asta după Talmud, tractatul Menahot 84:b, forma pâinii era o cutie pătrată fără acoperirea de sus și două părți laterale opuse, iar cele două părți laterale exterioare rămase sunt „fața, înfațișarea” ei.
2. După locația ei, asta după Targum Ionatan, care traduce în aramaică „pâine interioară”, adică pâinea dinăuntru. Întrucât în limba ebraică cuvântul „înăuntru” este *bifnim*, acest cuvânt fără prepoziția *bi* este fix cuvântul *panim*, adică „înăuntru în Templu”.
3. După rolul ei - ea este întotdeauna „înaintea lui Adonai”, înăuntru în Templu.

Specificile pâinii

Pâinea Înfațișării are patru caracteristici:

1. Pâinea Înfațișării este o parte din masă și existența continuă a ei pe masă este esența acestei mițva (porunci):

„Și pe masa înfațișării să pună o învelitoare albastră și să pună pe ea farfuriile și ceștile și castroanele și urcioarele pentru turnat și pâinea veșnică să fie pe ea (Numeri 4:7).

De aici se înțelege că și în timpul mersului, când se dezassemblează Tabernacolul, Pâinea Înfațișării rămâne pe masă.

2. Aranjarea Pâinii Înfațișării se făcea de Șabat:

„Șabat de Șabat să-l orânduiască în fața Domnului veșnic de la Bnei (fiii) lui Israel ca legământ veșnic” (Levitic

24:8).

3. Felul pregătirii pâinii:

„Și să iei făină aleasă și să coci din ea doisprezece colaci *halot* חלות, două zecimi să fie fiecare colac *hala*. Și să-i pui în două grămăjoare, câte șase pe masa cea pură în fața lui Adonai. Și la fiecare grămăjoară să pui tămâie curată și ea va face pâinea pomenire, jertfă mistuită-în-foc pentru Dumnezeu” (Levitic 24:5-7).

Înțelepții ne învață că pregătirea Pâinii Înfățișării nu era deloc o treabă ușoară. În Talmud, tractatul Ioma 38:a ni se povestește că cine pregăteau această pâine și știau să o facă erau familia Garmu. Aici trebuie să explicăm că ei erau una din cele 15 familii de Levi care erau responsabili la funcționarea Templului. Ei aparțineau familiei Kehati care este amintită în această funcție în Cronicile 1 9:32. Aici în Talmud ne este povestit că ei erau specialiștii în prepararea Pâinii Înfățișării, dar nu voiau să învețe pe nimeni. Nu este clar de ce se încăpățâneau să nu dezvăluie secretul. Probabil nu era o problemă de bani, ci de secret profesional. Înțelepții au înțeles probabil că ei vor să păstreze monopolul. Și așa au încercat să „spargă” acest monopol. Au comandat această pâine de la brutarii din Alexandria. Acest mare oraș era „capitala” pâinii, un fel de Franța de astăzi unde erau cei mai buni bucătari. Talmudul ne povestește că ei au eșuat și avem aici o descriere detaliată a etapelor muncii lor în care au greșit în fiecare dintre ele. Ca pâinea să fie acceptată, ei le-au pus două condiții : prima, ca ea să iasă întregă din tava de copt; a doua, pâinea să rămână proaspătă nouă zile. După multe încercări, au reușit la prima condiție, însă pâinea a rămas proaspătă doar trei zile. Când în sfârșit au reușit să găsească formula ca pâinea să-și păstreze prospețimea nouă zile, ea nu a ieșit întregă. Cu alte cuvinte, nu au reușit să împlinescă ambele condiții.

4. Mâncatul pâinii:

„Și va fi pentru Aharon și pentru fiii lui să o mănânce într-un loc sfânt, căci e sfântul sfințelor pentru el, dintre jertfele mistuite-de-foc ale Domnului, lege veșnică” (Levitic 24:9). Cu alte cuvinte Cohanimii care termină tura în Templu și cei din tura următoare o vor mânca.

Temeiul ritualului

Aranjatul unei mese fără să fie folosite tacâmurile și lăsarea Pâinii Înfățișării acolo toată săptămâna fără nici un ritual pun multe întrebări. Poate că aranjatul Pâinii Înfățișării este paralel cu aranjatul jertfelor? Însă atunci se pune întrebarea de ce Pâinea Înfățișării nu se arde cum se ard jertfele? Comentatorii moderni din secolul 20, cum este Cassuto cred, că aranjatul mesei și Pâinea Înfățișării vin ca să sublinieze diferența între ritualurile poporului Israel și cele din popoarele din împrejurimi. Acest lucru iese în evidență și din povestea tratamentului special pe care l-a dat regele babilonian Evil Merodach regelui lehoiachin după cum este scris în 2Regi, 25:27-30: „A fost în anul al treizeci și șaptelea al deportării lui loiachin, împăratul lui lehuda, în a douăsprezecea lună, la douăzeci și șapte ale lunii, EvilMerodach, regele Babilonului, în anul în care a început să împărățească, a scos din închisoare capul lui lehoiachin, regele lui lehuda. Și i-a vorbit cu bunăvoință și a pus scaunul lui deasupra scaunului regilor care erau cu el în Babilon. Și i-a schimbat hainele de închisoare și a mâncat pâine de vecie în fața lui, în toate zilele vieții lui. Și masa (hrana) lui pe vecie îi era dată de către rege în fiecare zi în toate zilele vieții lui”. Statutul special pe care a primit-o lehoiachin i s-a conferit în primul rând prin autorizația dată de Evil Merodach să mănânce pâine, un lucru care era o parte dintr-un ritual babilonian ținut atât la curte cât și în templele lor.

Ca să sintetizăm, masa și Pâinea Înfățișării reprezintă relațiile speciale între un om și Hakadoș Baruch Hu, care au o semnificație aparte de relații reciproce prin organizarea unei mese între Domnul și om ca simbol de respect reciproc, după cum se înțelege din celebrul Psalm 23:5:

„Tu îmi întinzi o masă înaintea vrăjmașilor mei, mi-ai uns capul cu untdelemn, paharul meu este plin de dă pe deasupra”

Pericopa Truma - Ce sunt heruvimii? [anul 5785]

În pericopa noastră scrie că în sfânta sfintelor, în inima activității religioase evreiești, se află doi heruvimi: „Să faci doi heruvimi din aur – bătuți cu ciocanul să-i faci – la cele două capete ale capacului. Să faci un heruvim la un capăt și un [alt] heruvim la celălalt capăt; ca parte din capac să faci heruvimii, la cele două capete ale sale. Și să fie heruvimii cu aripile întinse în sus, acoperind cu aripile lor capacul, iar fețele lor să fie întoarse unul spre celălalt; înspre capac să fie fețele heruvimilor” (Exodul 25:18-20).

Locul din care Domnul vorbește cu Moise și îi transmite poruncile (mițvot) este „dintre cei doi heruvimi”: „Și Mă voi face cunoscut ție, acolo, și voi vorbi cu tine de deasupra capacului, dintre cei doi heruvim care sunt deasupra chivotului Mărturiei, tot ceea ce îți voi porunci pentru copiii lui Israel” (Exodul 25:22).

Și în sfânta sfintelor din templul din Ierusalim erau doi heruvimi, însă ei difereau de cei din tabernacol prin mărimea lor, prin forma lor cât și prin materialul din care erau făcuți: „În încăperea din spate a făcut doi heruvimi din lemn de pin, fiecare cu înălțimea de zece coți. O aripă a heruvimului avea cinci coți, iar cealaltă aripă cinci coți. De la vârful unei aripi până la vârful celeilalte aripi erau zece coți. Al doilea heruvim avea tot zece coți. Cei doi heruvimi aveau aceeași mărime și aceeași formă. Înălțimea unui heruvim era de zece coți și tot așa a celuilalt heruvim. Și a pus heruvimii în încăperea interioară. Aripile heruvimilor erau întinse, astfel că aripa unui heruvim atingea un perete și aripa celuilalt heruvim atingea celălalt perete, iar celelalte aripi ale lor erau întinse spre mijlocul încăperii, o aripă atingând-o pe cealaltă. Și a îmbrăcat heruvimii în aur (1Regi 6:23-28).

Așadar, întrebarea din titlu este importantă pentru înțelegerea credințelor și cugetelor din Tanach.

Din citire atentă a acestor versete și din altele din Tanach, noi învățăm doar că ele erau creaturi cu față și aripi.

Nu există tradiții vechi despre esența heruvimilor. Traducerile antice în frunte cu cea greacă „Septuaginta”, transliterează pur și simplu cuvântul ebraic *k/heruv* כְּרֻב. Cuvântul român „heruvim” provine din forma grecească, fiind copiată deoarece e folosit și ca termenul de „arhanghel” al bisericii ortodoxe. În engleză a intrat forma ebraică „cherub”. Primul care îl traduce este înțeleptul evreu Filon din Alexandria din sec. 1 e.n. ca „cunoștință și știință mare”. El a analizat cuvântul *cheruv* ca *hacher rav*, adică „cunoștință mare”. Iosefus Flavius pe de altă parte spune că „forma lor nu seamănă cu nicio altă viețuitoare” și „că nimeni nu-și poate închipui care era forma lor”.

Însă există multiple interpretări evreiești, din care vom aminti câteva:

1. Primul care a propus o soluție a fost înțeleptul din Talmud, amora, Rabi Abahu din Cezarea (jurul anului 300 e.n.). El crede că cuvântul provine din cel aramaic *ke-ravia*, care înseamnă „ca un copil” și susține că acest cuvânt înseamnă „copil cu aripi”. În Talmud apar mai mulți înțelepți care îl contrazic. O mare

problemă este că nicăieri în arta din orientul antic nu există așa ceva. Doar în cea greco-romană există copii cu aripi sub forma lui Eros, Cupidon și alții. Aceasta poate explica legătura erotică a heruvimilor pe care o fac unii înțelepți din Talmud.

2. După „Midraș HaGadol”, un midraș târziu din evul mediu, forma heruvimilor este a unor oameni cu aripi. Nu este vorba despre copii, ci probabil despre adolescenți. Și marii comentatori Ralbag și Rașbam aveau păreri asemănătoare.
3. Menahem Ben Saruk și Even Ezra propun că heruvimii ar fi diferite viețuitoare. Alții propun păsări sau păsări cu cap de om. Alții propun că ar fi boi.
4. Propuneri ale unor cercetători creștini. Orientalistul german August Dillmann (1823-1894) a propus forma heruvimilor ca fiind de grifoni – lei cu aripi cu cap de vultur. Majoritatea cercetătorilor astăzi merg în urma a doi mari cercetători biblici – William Albright și Roland de Vaux și propun că ar fi sfincși cu aripi, adică lei cu aripi și capete de oameni.

Însă cercetători israelieni nu acceptă aceste propuneri (boi, grifoni, sfincși) din cauză că heruvimii trebuie să fie verticali și nu pot fi patrupezi. Dacă erau așa, nici nu puteau sta la marginea capacului ci dea lungul capacului. Mai putem adăuga că probabil aripile le erau întinse în față, o poziție extrem de ciudată pentru un patrupe. Sunt cercetători care spun că faptul că sunt menționate lățimea și înălțimea, dar nu și lungimea, ne arată că erau pe vertical. Și mai sunt încă propuneri și îndoieli.

Astfel, „candidații” ar fi viețuitoare cu aripi în poziție verticală, care se găsesc mult în arta orientală antică. Viețuitoare potrivite ar fi: păsările, scarabeii, oamenii cu aripi și șerpii cu aripi. Cel mai plauzibil ar fi oameni cu aripi, după cum propun unii comentatori. Această idee poate fi dovedită prin câteva argumente. În primul rând, numai la oameni, dacă stau în picioare dreupți, pot fi mai înalți decât celelalte animale propuse, iar aripile lor pot fi lungi „cât” înălțimea lor. Cu toate acestea vor arăta respectabili și nu respingători.

Într-adevăr, oameni „vii” au măsura brațelor egală cu înălțimea lor. Aceasta este dovedit în desenul notoriu al lui Leonardo da Vinci „Omul Vitruvian”. Dacă ar fi vorba despre aripi deasupra mâinilor, ele trebuiau să fie de lungimea mâinilor și nu cum apare adeseori în arta orientală antică: aripile aparând mai lungi decât mâinile.

Pericopa Truma - Despre precizie, desăvârșire și bună voință [anul 5784]

Pericopa Truma conține dispoziții pentru construirea Tabernacolului provizoriu pentru perioada marșului în deșert,

iar în viitor, după stabilirea în țară pentru Templul care va fi construit de regele Solomon în Ierusalim. În Tabernacol, ca și în viitorul Templu, erau mobilier și unelte pe care le foloseau preoții (cohanim) la munca lor: Arca mărturiei care era în partea interioară și ascunsă a Tabernacolului (Exod 25:10), în care se aflau cele două table ale legământului pe care le-a primit Moise pe muntele Sinai (25:16), un altar mic pentru arderea tămâii care răspânda mireasmă plăcută în spațiul Tabernacolului (30:1-6); mai era notoriul lampadar care este gravat pe Poarta Titus din Roma și pe care preoții aprindeau în fiecare zi șapte lumânări (25:31-40), o masă pe care se va afla „pâinea înfățișării” pe care o mâncau preoții de Șabat (25:23-28); în curtea Tabernacolului se aflau marele altar pe care se aduceau jertfele (27:1-8) și un lighean în care preoții își spălau mâinile și picioarele înainte de începerea slujbei din Tabernacol (30:17-18).

Domnul a dat instrucțiuni precise cum să fie construite aceste componente și chiar Tabernacolul însuși. Aceste instrucțiuni se referă la materialele din care sunt făcute Tabernacolul și uneltele din el și la măsura exactă la care trebuie făcute. De exemplu, măsurile arcului două ama și jumătate pe o ama și jumătate, iar înălțimea era de o ama și jumătate (o ama sunt echivalente cu aproximativ 45 cm) (25:10); măsurile mesei erau de o ama și jumătate pe o ama, iar înălțimea de ama și jumătate (25:23); Tabernacolul însuși era construit cu precizie din scânduri de lemn în lărgime de o ama și jumătate și înălțimea de zece amot (26:16).

Aceste măsuri exacte sunt citate cu precizie în Talmud unde au iscat o divergență interesantă între înțelepți în legătură cu problema numită acolo dacă „se poate diminua” אפשר לצמצם sau nu se poate, adică dacă aceste lucruri pot fi făcute cu această exactitate sau într-un timp atât de precis? Aceasta dispută este mai ales una de realitate, însă ea poate avea consecințe legale (de halacha) serioase. Talmudul încearcă să dovedească exactitatea afirmației „se poate diminua”, adică este în capacitatea omului să facă lucruri exacte. Dacă Domnul a poruncit construirea Tabernacolului și a uneltelor care se află în interior cu măsuri precise, este previzibil ca omul să-le producă într-un mod precis. Această prevedere este posibilă doar dacă avem dovadă că este în putința vreunui să facă lucruri precise, în acest caz măsurile precise „se pot diminua”.

La această dovadă Talmudul ripostează în tractatul Bechorot 17:a spunând că în acest caz nu aceasta este situația. Dacă Domnul a poruncit „să faci” אשה עשה, omul trebuie să facă tot ce îi este posibil ca să reușească. Însă dacă nu cumva a reușit să facă lucrurile cu toată precizia anticipată, munca aceasta va fi pe placul Domnului Dumnezeu.

Din această constatare noi învățăm două principii extrem de importante pentru fiecare dintre noi. Primul: Dumnezeu nu se așteaptă ca omul să facă lucruri care nu sunt în competența lui. Dacă există o poruncă - mițva sau interdicere - pentru oameni, aceasta înseamnă că este în cadrul posibilităților unei persoane de a le executa. În cazuri excepționale în care într-adevăr persoana nu poate îndeplini mițvaua (porunca), el este considerat *anus* אנוס „constrâns”. Există o regulă talmudică scrisă în aramaică care spune că Dumnezeu scutește persoana care este „constrânsă”, adică pe bune nu poate executa o poruncă. Bineînțeles că nu este vorba despre o autorizare desăvârșită. Orice persoană trebuie să cugete bine capacitatea lui, să se sfătuiască și să caute soluții.

Să vedem un exemplu simplu: postul. La evrei, postul este exclusiv postul denumit „negru”, adică nu se bea și nu se mănâncă nimic. Doar timpul diferă: este unul lung, de 24-25 de ore și sunt altele mai scurte: de la răsărit până la apus. Unele categorii de oameni sunt excluși de la postire: femeii însărcinate, femeii care alăptează și unii bolnavi. Însă și aceștia trebuie să încerce să postească cât pot, ori cât li se dă voie. Bolnavi cronici vor posti după recomandarea medicului: ori deloc, ori puțin, ori de obicei „în rate” *leşiurin* לשיעורין, adică câte puțin dar mai des; bineînțeles că-și vor lua medicamentele ca în fiecare zi. Aceștia se adaugă și copiii sub vârsta de 13 ani și soldații în război. Copiii care se apropie de vârsta majorării (12-13 ani) pot posti cam o jumătate de zi.

Al doilea principiu reiese din primul și este la fel de important ca și primul: dacă halachaua ne acordă un ordin exact pentru a efectua ceva și am încercat să-l efectuăm, dar am reușit doar într-un mod parțial - chiar și în acest caz faptele noastre sunt dorite de Dumnezeu. În iudaism nu există speranță ca omul să facă treaba întotdeauna la perfecție. Voința și efortul sunt cele mai importante. Dacă cineva se străduiește să facă cea ce este corect, lucrul acesta este apreciat chiar dacă rezultatele sunt parțiale. Aceasta datorită unei reguli talmudice, iarăși în aramaică, care spune că Domnul dorește inima omului, voința și devotamentul de a sacrifica și a face eforturi. Și rezultate parțiale contează când ele sunt bazate pe bună voință omului de a face ceea ce este bine.

Pericopa Truma - Schițele Mișkanului (Tabernacolului) [anul 5779]

Pericopa Truma este prima dintre cele patru pericope a căror temă este construirea Mișkanului. Putem vorbi despre ele împreună, ca un ansamblu unitar, interesându-ne mai ales de diferențele dintre porunca și indicațiile privind modul cum trebuie construit și realizarea construcției însăși. Putem vorbi și despre fiecare pericopă separat. Noi vom combina cele două variante.

Dacă privim desfășurarea lucrărilor, putem vedea o continuitate între planificare și construcție, lucru previzibil la un astfel de proiect. Întâi ne este descris ce vor să se facă (pericopele Truma și Tețave), după aceea ce facem (VeYakhel), iar la sfârșit ce s-a făcut (Pikudei). Una dintre probleme este de ce era nevoie de atâtea repetiții (între Truma-Tețave și VeYakhel sunt multe repetiții)?

Ceea ce ne lipsește în toată Tora, dar mai ales aici sunt desenele. Toraua este o carte alcătuită exclusiv din text scris și, din păcate, nu avem desene. Dați-vă seama cât ne-ar fi putut ajuta un desen sau o poză cu barca lui Noah de exemplu, sau o descriere a evenimentului de pe Muntele Sinai și, poate mai mult de atât, niște schițe ale uneltelor Mișkanului. Este adevărat că sunt descrieri amănunțite, dar se pare că ele nu sunt de ajuns. Și este și important să ținem minte că sunt și termeni pe care noi nu îi înțelegem. De exemplu *heruvimii*, din ebraica *cheruvim* כרובים, care apar în mișkan de trei ori: primul pe capacul care acoperea Aron Hakodeș (dulapul sfânt) Exod 25:18, al doilea pe cortul mișkanului (26:1), iar al treilea pe perdea (26:31). Și în Templu (Regi1) apar de nenumărate ori. Noi cunoaștem acestea din tablouri și desene, dar adevărul este că nu la fel percep și comentatorii. Astfel, Rași, în urma midrașului, ne spune cum trebuiau să fie o parte din uneltele pe care se aflau, fie desenate, fie țesute, dar nu brodate pe perdea, ca să fie dintr-o singură bucată.

Dacă ne uităm bine pe text, putem înțelege că Moise a primit niște planuri: "Potrivit cu tot ce îți arăt, modelul cortului și modelul tuturor uneltelor lui, așa să faceți" (Exod 25:9). Hakadoș Baruch Hu i-a arătat lui Moșe schițele și el le-a transmis constructorilor pe teren. Comentatorii se întreabă dacă Moise a văzut toate schițele sau numai o parte din ele. Asta din cauză că verbul *ra'a* ראה (vede) apare numai la două unelte. Prima este în *menora* מנורה (sfeșnic): "Și vezi să faci potrivit cu modelul lor, care ți s-a arătat pe munte" (25:40). La fel și altarul din aramă מִזְבֵּחַ הַנְּחוֹשֶׁת: "Să-l faci din scânduri, gol pe dinăuntru, cum ți s-a arătat pe munte, așa să-l faci" (27:8). Este adevărat că aceste unelte sunt mai complicate decât celelalte și conțin componente care nu erau în celelalte. Sfeșnicul trebuie să fie din aceeași bucată, o tehnică foarte grea, cu multe elemente: brațe care ies din sfeșnic, cupe, gămlioane și flori. Rași ne spune că lui Moise i-a fost greu să înțeleagă descrierea sfeșnicului, iar Hakadoș

Baruch Hu i-a arătat un plan. La altar problemele au apărut din cauza mărimii lui, dar și a numărului și complexității uneltelor care îl însoțeau, dar Rași nu repetă aici comentariul lui de mai înainte.

Dacă citim din nou versetul 25:9 de la începutul pericopei fără comentarii, pșat פּשט, adică simpla lectură a textului, putem deduce că Moise a văzut toate planurile. Marele comentator Baal HaTurim (Yaakov Ben Asher, Germania-Spania sec.13-14), leagă cuvintele "așa să faceți" cu povestea lui Gid'on unde se spune clar: "Și le-a zis, Vedeți la mine și așa să faceți, și iată că eu voi veni pe marginea taberei, iar cum voi face eu așa să faceți și voi" (Judecători 7:17). Din cauză că aici este folosită aceeași expresie, este clar că Moise a văzut toate schițele. Însă vederea asta nu este de ajuns. Mai este nevoie de ceva despre care citim în pericopa Tețave, când a fost nevoie să aleagă oamenii care să lucreze la acest proiect după două criterii: "Și tu să vorbești tuturor celor cu inimă înțeleaptă, pe care i-am umplut cu spirit de înțelepciune ca să facă veșmintele lui Aaron pentru a-l consacra, ca să-mi facă slujba de preot" (Exod 28:3). Înțelepciunea trebuie să fie unul dintre atributele sale interioare, iar o asemenea persoană trebuie să mai primească și spiritul Domnului ca să poată vedea exact cum trebuie să arate uneltele și veșmintele. În pericopa Ki Tisa, Domnul îl alege pe Bețalel בצלאל să fie șeful principal pe construcția Mișkanului. Deja din numele lui, care înseamnă Bețel בצל în umbra Domnului האל, **înțelegem că el a interiorizat spiritul sfânt a Domnului**, care îi permite să știe cum trebuie să arate uneltele, și care posedă inteligența și competențele tehnice necesare implementării tuturor ordinilor.

În Talmud și Midrașim avem mai multe detalii. În tractatul Midot avem descrierea exactă a Mișkanului. Mișkanul (Tabernacolul) era o construcție cu caracter temporar până la ridicarea Templului. Din cauza asta acest așezământ tranzitoriu nu apare în tractatul însuși, ci într-o Braita ברייתא (un paragraf exterior - vezi Termeni) care este numită "Braita construcției Mișkanului". ברייתא דמלאכת המשכן. Această braită conține 14 capitole foarte scurte (1-2 pagini), fiecare dedicat descrierii unui anumit element component sau a fiecărei unelte folosite. De exemplu primul capitol vorbește de scânduri, al doilea despre cort, al optulea despre masă, al nouălea descrie sfeșnicul. Braita aceasta se rezumă doar la Mișkan (Tabernacol) și foarte puțin la Templul construit de Șlomo sau la cel construit de Bnei Gola (diaspora), adică al doilea Templu. Rași ne spune că braita a fost compusă de Tanaim (Înțelepții din Ereț Israel din secolele 1-2 e.n.). A fost publicată prima oară la Veneția în anul 1602 și, după aproape o sută de ani, la Hamburg.

Pericopa VaEra - Bastonul lui Aaron [anul 5780]

În pericopa noastră este povestită o întâmplare extraordinară, care arată de parcă ar fi un spectacol de magicieni.

Când Moise și Aaron vin la Faraon să-i ceară să-i elibereze pe evrei, Faraonul le cere un semn că sunt serioși. Și atunci „Și și-a aruncat Aaron bastonul în fața Faraonului și s-a prefăcut în crocodile”. (Exodul 7:10), a aruncat bastonul înaintea lui Faraon și a slujitorilor săi și s-a transformat în crocodil. Faraonul nu s-a mirat și i-a chemat pe vrăjitorii lui – Hartumim – și ei au reușit să facă același lucru. Atunci s-a produs marea surpriză: bastonul lui Aharon a înghițit celelalte bastoane:

"Și și-a aruncat fiecare bastonul și s-au prefăcut în crocodili și le-a înghițit bastonul lui Aaron bastoanele". (Exodul 7:12).

Surpriza aceasta ne-ar putea face să credem că crocodilul lui Aaron a înghițit celelalte bastoane. Aici Rași ne învață că nu a fost așa: "După ce a redevenit baston le-a înghițit pe toate". El ne învață că crocodilul lui Aharon le-a înghițit pe celelalte după ce a redevenit baston.

Întrebarea este dacă și celelalte au apucat să redevină bastoane sau le-a înghițit ca crocodili. Aici comentatorii mai recentți sunt împărțiți: unii cred că s-au întors să fie bastoane, alții că nu au mai apucat. Există și unii care spun că acest fapt nu este important și din cauza asta Rași îl ignoră pur și simplu – iar întrucât oricum minunea s-a produs acesta este singurul lucru important.

Sunt mai sunt multe lucruri interesante legate de bastoane. Midraș Tanhuma ne povestește că, cu toate că bastonul lui Aharon le-a înghițit pe celelalte, acesta nu s-a "îngrășat" așa cum te-ai fi așteptat după o „masă” atât de copioasă. Și faptul că bastonul care a fost aruncat în fața Faraonului a fost bastonul lui Aaron și nu bastonul lui Moise este comentat. Astfel, în cartea Zohar este scris că bastonul lui Moise era sfânt în mod special și de aceea este numit "*bastonul lui Dumnezeu*" (Exodul 4:20), deci nu putea în nici un caz să fie folosit ca să înghită bastoane egiptene considerate a fi „impure”.

Un alt lucru foarte interesant este că nu ambele bastoane s-au transformat în același animal. Bastonul lui Moise s-a transformat lângă Hasne, tufa care ardea, în șarpe – nahaș, în timp ce bastonul lui Aharon s-a transformat în Tanin, care este ori crocodil ori o altă reptilă mare. Interesant este și faptul că toți pictorii din Renaștere, în rândul cărora episodul cu bastonul lui Aaron era foarte popular, în toate picturile lor, bastoanele se transformă în șerpi. Așa găsim și în interpretarea lui Rași.

Pericopa VaEra - Ce au băut egiptenii în zilele plăgii de sânge? [anul 5784]

Prima din cele zece plăgi aduse de Dumnezeu pe egipteni a fost cea de sânge. Întâi ea este descrisă pe scurt, când

Domnul l-a trimis pe Moise (Moșe) să avertizeze Faraonul (Exod 7:17-18). După ce Faraonul a refuzat să trimită evreii, Moise a primit porunca să-i spună lui Aaron (Aharon) să efectueze prima plagă, ea este descrisă în amănunte: „ Domnul i-a spus lui Moise: Spune-i lui Aaron, i-ați toiagul și întinde-ți mâna peste apele Egiptului, peste râurile lor și peste canalele lor și peste iazurilor lor și peste toate adunările lor de ape – și ele vor deveni sânge. Și va fi sânge în toată țara Egiptului, chiar și în [vase de] lemn și piatră ... și toată apa care era în Nil s-a preschimbat în sânge. Peștele care era în Nil a murit și Nilul s-a uscat, iar egiptenii nu au putut să bea apă din Nil și sângele a fost în toată țara Egiptului ... Iar toți egiptenii au săpat în jurul Nilului după apă de băut, căci nu puteau să bea din apele Nilului. Și s-au împlinit șapte zile după ce Domnul lovise Nilul” (Exod 7: 19-25).

Întrebarea inevitabilă care se ivește în acest caz este ce au băut egiptenii în aceste zile? După textul biblic pare că această plagă ar fi durat șapte zile. Dacă într-adevăr așa a fost, se accentuează problema cum au supraviețuit egiptenii în aceste zile fără apă.? E adevărat că în atenționare s-a spus apele Nilului, însă în porunca pe care a primit-o Aaron „întinde-ți mâna peste apele Egiptului, peste râurile lor și peste canalele lor și peste iazurilor lor și peste toate adunările lor de ape – și ele vor deveni sânge. Și va fi sânge în toată țara Egiptului, chiar și în [vase de] lemn și piatră ... și toată apa care era în Nil s-a preschimbat în sânge”. De aici reiese că toată apa Egiptului s-a transformat în sânge. Așa au înțeles și înțelepții din Talmud aceste versete, adică este vorba de toată apa Egiptului, inclusiv rezervele oamenilor în case. Atunci, ce oare au băut egiptenii?

Înțelepții care au semnalat această problemă, ei și urmașii lor de-a lungul anilor, au propus câteva soluții. Noi vom prezenta aici patru din aceste propuneri.

1. **Apă sărată.** Din interpretarea înțelepților reiese că plaga de sânge nu i-a lovit pe evrei. Ei aveau rezerve de apă în gospodării și puteau bea chiar și din Nil. Această afirmație se bazează pe următorul dicton din Mișna, tractatul Avot 5:4 (numit și Pirkei Avot): „Zece minuni au fost făcute pentru strămoșii noștri în Egipt”. Rambam explică aceste zece minuni „ele sunt salvarea evreilor de la cele zece plăgi, căci fiecare plagă era vizată doar peste egipteni, fără [să atingă] Israelul”. Mulți alții comentează la fel. Diferite midrașim adaugă că din același izvor, egiptenii căpătau sânge, iar evreii – apă.

În câteva midrașim avem descrieri realiste ale situației: „Egipteanul vedea bidoane pline de apă în mâinile evreilor și le spunea, te rog dă-mi și mie să beau puțin. Le lua în mână și apa se făcea sânge. Alții propuneau să bea din același pahar. Apa de acolo se împărțea în două: jumătate – partea evreului era apă, iar jumătatea egipteanului era sânge, după cum este scris „Că a prefăcut în sânge canalele Nilului lor și că n-au putut să bea din râurile lor” (Psalmi 78:44). Apa aceasta pe care ei o vedeau în mâinile evreilor era apă „vie” (proaspătă, potabilă) din care ei nu puteau să bea. De aceea, ei beau apă sărată (Hamidraș Hagadol, Margaliot, p.118).

Aceeași explicație că egiptenii au fost nevoiți să bea apă sărată care nu este potabilă aduce și marele înțelept Rasag (Rabi Saadia Gaon, Irak-Egipt, sec. 9-10). El adaugă și un argument textual-lingvistic. În limba ebraică există o formă de legătură între două substantive, un fel de genitiv. La această formă există pentru „apă” două cuvinte. Una care vine direct de la *mayim* מַיִם, forma *mey* מַי, iar a doua *meimei* מַיִמַי. Rasag ne învață că oriunde apare forma de *meymey* este vorba de apă potabilă, iar unde apare *mey* este apă care nu este de băut (în traduceri bune *meymey* apare la plural „ape”, iar *mey* la singular, „apă”). În text apare că plaga de sânge a lovit doar „apele Egiptului”, adică doar apa potabilă. Așa că egiptenii puteau să bea apă sărată, care nu este potabilă și care nu s-a transformat în sânge. Egiptenii puteau să o bea.

2. **Apă cumpărată de la evrei.** Spre deosebire de ideea precedentă, sunt midrașim care prezintă o altă teorie. În midraș Tanhuma, VaEra și în altele apare ideea următoare: „Rabi Avon Halevi a spus: De la plaga de sânge evreii s-au îmbogățit. Cum? Erau un egiptean și un evreu vecini și bidonul era plin cu apă. Egipteanul mergea să-și umple găleata, dar apa care ieșea se prefăcea în sânge. Venea evreul și bea apă tot de acolo. Egipteanul îi spunea, dă-mi puțin din apa ta să beau, evreul îi dădea, iar ea se făcea sânge. Atunci îi spunea, hai să bem amândoi din găleată deodată. Evreul bea apă, iar egipteanul sânge. Doar când egipteanul cumpăra apă de la evreu, putea s-o bea. Așa că evreii s-au îmbogățit”.

După Rabi Avon Halevi, apa pe care au cumpărat-o egiptenii de la evrei a rămas apă și astfel au putut ei să bea

apă potabilă, pură toată perioada plăgii după ce au plătit pentru ea.

- 3. Numai apele vizibile ale Nilului s-au transformat în sânge.** Unii înțelepți susțin că plaga de sânge n-a lovit toate apele Egiptului, ci doar în apele vizibile. În midrașul Șmot Raba 9:11 citim: „Toți egiptenii au săpat în jurul Nilului – Rabi Iehuda spune, doar în Nil au fost lovite, iar Rabi Nehemia spune: atât cele de deasupra cât și cele de dedesubt au fost lovite. El întreabă, de ce scrie că egiptenii au săpat? Rabi Nehemia i-a spus: deoarece egiptenii au observat că doar apa care a fost vizibilă lui Moise și Aaron se transformă în sânge, ei au săpat să scoată apă pe care ei nu o văzuseră”.

Aici avem o dispută între cei doi înțelepți de înțelegerea frazei „Toți egiptenii au săpat în jurul Nilului după apă de băut”. După Rabi Nehemia ei au săpat, dar nu au găsit fiindcă toate apele Egiptului s-au transformat în sânge - atât cele de deasupra cât și cele de dedesubt. Toate săpăturile au fost bineînțeles pe degeaba. Scriptura descrie aici acestea ca săpături inutile.

Rabi Iehuda însă crede că egiptenii au găsit apă potabilă în jurul Nilului și aceasta este semnificația „doar în Nil au fost lovite”. Cu alte cuvinte, doar apele vizibile ale Nilului au fost lovite, iar în cele ascunse sub pământ egiptenii au găsit apă. De aici, înțelepții mai târzii au dedus că nu numai sub pământ erau ape curate, ci și în bidoanele lor au rămas ape curate.

- 4. Plaga de sânge a ținut timp scurt.** Rabi Iosef Behor Șor, un înțelept din Franța, sec. 12 scrie că el crede că apa s-a transformat în sânge doar o singură dată. De îndată ce sângele s-a coagulat, toți peștii din Nil au murit. După aceea apele au revenit, însă egiptenii nu au putut să bea apă nu din cauză că era sânge, ci apa care s-a reîntors era împuțită și acoperită toată cu pești morți.

Rabi Șor ne mai spune că așa putem înțelege mai bine versetul „Dar magii Egiptului au făcut aidoma cu incantațiile lor” (Exod 7:22). Întrebarea este, de unde aveau magii apă ca să facă această demonstrație, dacă toată apa se transformase în sânge? Putem explica mai bine, dacă arătăm că în Nil s-au întors din nou apele care erau sânge. Cu alte cuvinte, egiptenii aveau apă de băut, doar nu întotdeauna din același izvor.

Pericopa VaEra - Cultura Egiptului [anul 5785]

Conflictul între Israel și Egipt nu se limitează doar la problema sclaviei. Tanachul accentuează disputa la o luptă ideologică: cine este autoritatea supremă în lume, omul sau Dumnezeu? Societatea de sclavi s-a format de la percepția dură că sclavul aparține cuiva care este mai puternic decât el. Astfel, a ajuns cel care a fost luat prizonier în război, a fost vândut fiindcă a rămas dator sau aparține unei minorități cucerită de o majoritate. În toate cazurile, sclavia este considerat legală.

Spre deosebire, Moise prezintă o cu totul altă concepție. Oamenii au fost creați după chipul Domnului și nimeni nu are permisiunea să se impună asupra semenului său. Creatorul omului este conducătorul și nu așa cum cred egiptenii că ar fi omul. Cultura egipteană s-a lăudat cu marile lor realizări tehnologice. Printre altele ei au

interceptat apă din marele fluviu Nil și așa au irigat câmpiile uscate ale Egiptului. Nu plouă aproape tot anul, însă țăranul nu avea nevoie de această apă. În Egipt nu exista secetă, nici foamete sau sete, în afară de foamea din vremea lui Iosef. Țăranul se bazează doar pe puterea mâinilor sale. Noi învățăm acestea din vorbele profetului Ezechiel din haftarau acestei săptămâni: „Iată-Mă, Eu sunt împotriva ta, Faraon, rege al Egiptului, mare monstru marin care se cuibărește în râurile tale, cel care a spus, al meu este râul și eu m-am creat” (Ezechiel 29:3). Marele comentator Radak (Franța-Provence, sec.13) spune: „Al meu este râul – cel care îmi dă să beau mie și țării mele, săturați suntem aproape tot anul, nu avem nevoie de ploi și nici să mergem în alte țări pentru recoltă. Eu am făcut ca marele râu să irige țara mea”.

Acest elogiu ignoră faptul că și sursele Nilului au nevoie de aprovizionare cu ploi, cu toate că ele se află foarte departe. Dacă nu erau ploile abundente din centrul Africii, era lipsă de apă în Nil. Și acest aspect apare în profetia lui Ezechiel: „Și țara Egiptului va fi pustietate și ruină și ei vor ști că Eu sunt Domnul, din pricină că a spus, râul este al meu și eu l-am creat” (Ezechiel 29:9).

Sucot în cartea lui Zaharia

Trebuie să explicăm păcatul grav de care acuză profetul Zaharia, mai ales Egiptul: „Aceasta va fi pedeapsa pentru păcatul Egiptului și pentru păcatul tuturor națiunilor care nu vor urca să țină Sărbătoarea Colibelor” (Zaharia 14:19). Profetul cere tuturor națiunilor și mai ales Egiptului „ ... se vor urca an de an ca să se plece înaintea Regelui, Domnului armatelor și să țină Sărbătoarea Colibelor” (Zaharia 14:16). El chiar îi și amenință prin sancțiuni grave: „Dacă familia Egiptului nu va urca și nu va intra în oraș, ea nu va avea ploaie” (Zaharia 14:18).

Cerința de la națiuni (neevrei) să vină să sărbătorească Sucotul pare ciudată, deoarece ea este o sărbătoare israeliană: „ ... că în colibe i-am făcut să locuiască pe copiii lui Israel când i-am scos din țara Egiptului” (Levitic 23:43). De ce națiunile care n-au ieșit din Egipt și nu au locuit în colibe sunt chemați la o sărbătoare care nici nu-i a lor? Și mai ales să fie pedepsiți crunt.

Zaharia vorbește despre o perioadă viitoare în care națiunile vor sărbători Sucotul ca o sărbătoare universală, fiindcă necesitatea pentru apă este comună tuturor, fără care nu există viață. Sucotul reprezintă sfârșitul sezonului agricol al anului trecut și începutul noului sezon al noului an. Aceasta este sărbătoarea în care țăranul privește cerurile și se roagă la ploaie pentru anul viitor.

Națiunile au nevoie și ele de asemenea de ploi. De aceea trebuie să se alătore evreilor în rugăciunea către Domnul ca anul care vine să fie abundentă în ploi. Chiar și egiptenii care nu se simt amenințați de lipsa ploilor, ar trebui să se alătore: „Dacă familia Egiptului nu va urca și nu va intra în oraș, ea nu va avea [ploaie]” (Zaharia 14:18).

Acesta este miezul problemei: Egiptul nu vede ca noi dependența de Dumnezeu. Adorarea tehnologiei umane le orbește ochii. Omul poate asigura toate necesitățile, inclusiv apa fără să apeleze la Dumnezeu. Pe de altă parte, ieșirea din confortul casei în colibe eliberează omul de la gândirea blocată și îi dă să înțeleagă că cineva este deasupra tuturor.

Adevărul este pe pământul patriei

Spre deosebire de erezia egiptenilor, israelienilor li se cere credință în Domnul Dumnezeu. De aceea El ne-a dat o țară care nu are fluvii, iar ploile sunt numărate – totul după dorința Domnului: „Căci țara pe care vii să o iei în stăpânire nu este precum țara Egiptului din care ați ieșit, unde însămânțai sămânța ta și o udai cu piciorul, ca pe o grădină de zarzavat. Ci țara în care treceți să o luați în stăpânire este o țară cu munți și văi, care din ploaia cerurilor se adaptă, o țară în care Domnul, Dumnezeul tău, o veghează, neconținut sunt ochii Domnului, Dumnezeului tău asupra ei” (Deuteronom 11:10-12).

Țara Israelului nu este ca Egiptul – aici dependența de Domnul este directă. Aici este necesară o credință de cel mai înalt nivel „Stai pe pământ și paște credința” (Psalmi 37:3).

Pericopa VaEra și Bo - Cele zece plăgi ale Egiptului עשר מכות מצרים [anul 5783]

Cele zece plăgi, sau lovituri cum este în ebraică, este povestea din Tora despre zece lovituri date de Dumnezeu asupra poporului egiptean. Ele au venit în urma refuzului faraonului de a accepta solicitările lui Dumnezeu aduse prin solul său, Moise, de a-i elibera pe Fiii lui Israel. Numai după a zecea lovitură - moartea primilor născuți, el i-a lăsat pe evrei să plece.

Cele zece plăgi apar nu numai în Tora, ci și în Hagada șel Pesah, pe care evreii o citesc în seara de Pesah. Poreclele cu care sunt numite aceste plăgi apar în acest text.

Dumnezeu îl trimite pe Moise la faraon să-i ceară să-i elibereze pe evrei. El merge împreună cu fratele său, Aaron și cere în prima etapă să-i lase pe Fii lui Israel să meargă câteva zile în pustiu ca să jertfească pentru Dumnezeul lor. După ce faraonul refuză, Dumnezeu le poruncește celor doi să aducă lovitură după lovitură. Pe de altă parte El i-a provocat încăpățănare după încăpățănare ca faraonul să refuze eliberarea evreilor.

Plăgile au fost următoarele:

1. **Sânge** - **dam** דם. Apele Nilului se transformă în sânge, peștii mor, duhoarea este insuportabilă. Egiptenii sunt nevoiți să sape fântâni ca să aibă apă de băut. (Exod 7:20-24).
2. **Broaște** - **țefardea** צפרדע. Cantități uriașe de broaște (comentatori susțin că este vorba despre crocodili) umple Egiptul și intră și în case. Până la urmă ei mor și iar se așterne duhoarea. (Exod 8:13-14).
3. **Păduchi** - **kinim** כנים. În unele traduceri apare „țânțari”. Păduchii acoperă țara Egiptului, iar egiptenii se acoperă de păduchi. Ei suferă groaznic din pricina mâncării părului de pe cap și nu reușesc deloc să scape de aceste mâncărimi. (Exod 8:17-18).
4. **Sălbăticiune** - **arov** ערוב. După comentariile tradiționale, *arov* este un mix de animale sălbatice. Există și comentarii care înțeleg că ar fi vorba de muște sau tăuni. (Exod 8:24).
5. **Ciumă** - **dever** דבר. O epidemie de ciumă distruge în primul rând toate vitele egiptenilor. Această boală probabil nu este identică cu boala cu același nume pe care noi îl cunoaștem astăzi. „Ciuma modernă” lovește mai ales oameni și nu animale. Aceasta nu poate fi nici „ciuma vitelor”, fiindcă s-au îmbolnăvit animale care nu suferă de această molimă: cai, măgari și cămile. (Exod 9:6).
6. **Bube** - **șhin** שחין. Moise și Aaron au luat funingine din cuptor, au aruncat-o, iar ea a devenit pulbere și s-a prefăcut în furuncule cu bășici pe oameni și animale. Acestea i-au împiedicat pe vrăjitorii egipteni să vină la Moise. (Exod 9:9-11).
7. **Grindină** - **barad** ברד. Dumnezeu a adus grindina care răspândește și foc peste țară. Oricare persoană sau animal care erau afară au murit. Grindina a lovit tot felul de plante de pe câmp și a distrus tot felul de copaci. (Exod 9:24-25).
8. **Lăcuste** - **arbe** ארבה. Lăcustele mănâncă toate recoltele din Egipt. (Exod 10:14-15).

9. **Întuneric - hoşeh חושך**. Trei zile a fost întuneric beznă în țara Egiptului. Nici măcar unul pe altul nu se puteau vedea. (Exod 10:22-23).

1. **Moartea întâilor născuți - Makat Behorot מכת בכורות**. Înaintea ultimei lovituri, au început pregătirile pentru ieșirea evreilor din Egipt. În același timp ei au pregătit Pesahul care a căzut în aceeași noapte.

La miezul nopții, Dumnezeu omoară pe toți primi născuți din Egipt. Panică cuprinde pe egipteni și faraonul poruncește lui Moise și Aaron ca evreii să iasă ca să facă jertfele cerute. Când vede că ei nu se întorc, îi urmărește și îi ajunge la ruperea mării. Evreii pleacă la drum și cu asta se termină robia Egiptului. (Exod 12:29-33).

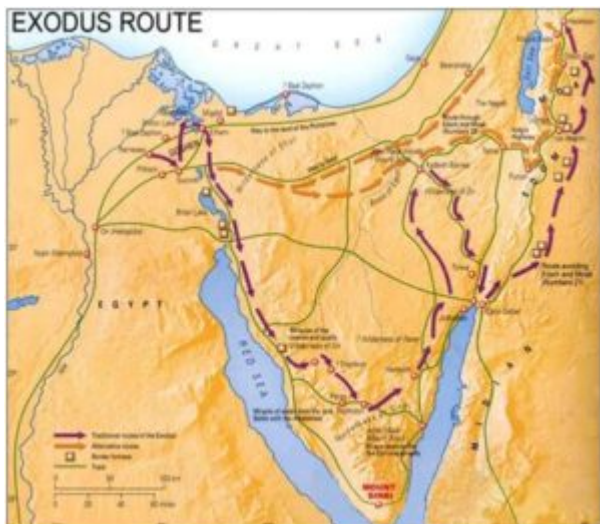
Plăgile sunt amintite și în alte cărți din Tanach, dar niciodată în listă completă: Psalmi 78:44-52, 105:28-36.

Rași merge după midraš și ne spune că ordinea plăgilor este ca și ordinea aplicării regulilor de război: întâi împiedicăm aprovizionarea dușmanului – plaga sângelui când mor peștii. Al doilea pas este înfricoșarea dușmanului prin bombardamente sau alte mijloace – aceștia sunt broaștele care fac un zgomot infernal, și așa mai departe.

Rezumatul celor zece plăgi

Plaga	Cine a provocat?	A fost avertizare?	Faraonul a cerut încetarea?	Oare plaga s-a întrerupt?
Sânge	Aaron	Da (după comentarii)	nu	nu
Broaște	Aaron	Da, în casa faraonului	da	da
Păduchi	Aaron	nu	nu	nu
Sălbăticiune	Dumnezeu	Da (după comentarii). Indirect?	Indirect?	da
Ciumă	Dumnezeu	Da, în casa faraonului	nu	nu
Bube	Moise și Aaron	nu	nu	nu
Grindină	Moise	Da, în casa faraonului	da	da
Lăcuste	Moise	Da, în casa faraonului	da	da
Întuneric	Moise	nu	nu	nu
Primul născut	Dumnezeu	Nu	Indirect?	da

Pericopa VaEthan - Oare a reușit Moise să intre în țara făgăduinței? [anul 5784]

Primul fragment din pericopa noastră descrie implorările lui Moise către Domnul să treacă și să vadă „țara cea bună”: „Lasă-mă, te rog, să trec și să văd țara cea bună care este dincolo de Iordan, muntele acesta bun și Libanul” (Deuteronom 3:25).

Moise se roagă să treacă Iordanul la partea de vest și să vadă țara făgăduită poporului evreu. Dumnezeu nu-i acceptă cererea, dar îl consolează îngăduindu-i să vadă țara din Muntele Nevo „vârful Pisga care este în fața Ierihonului” (Deuteronom 34:1).

În acest loc este ceva ciudat în răspunsul Domnului. Dacă dorința lui Moise era să vadă țara de pe partea de vest a Iordanului, Domnul trebuia să-i spună să privească spre est, însă Domnul îi poruncește: „Urcă pe vârful Pisga și ridică-ți ochii spre apus, spre miazănoapte, spre miazăzi și spre răsărit” (Deuteronom 3:27), adică pretutindeni.

Problema aceasta este rezolvată de Rași, în comentariul său la acest verset: „Tu Mi-ai cerut, să vadă țara cea bună, însă eu îți voi arăta toată țara”. Cu alte cuvinte, Moise cere să vadă partea bună a țării, cea îmbelșugată, numită „o țară unde curge lapte și miere” (Exod 3:8 etc.) sau „ținut locuit” (Exod 16:35). Însă Domnul îl consolează spunându-i că îi arată toată țara promisă poporului Israel și în pragul căreia stă Moise.

După legământul făcut cu Avram, granițele țării Israelului se află între cele două râuri mari ale Orientului Mijlociu: „În acea zi, Domnul a făcut legământ cu Avram spunând: Seminției tale i-am dat țara aceasta, de la fluviul Egiptului până la fluviul cel mare, fluviul Eufrat” (Geneza 15:18). Într-adevăr de pe muntele Nevo (unde a murit și a fost înmormântat Moise) care este în fond „vârful Pisga” care este o creastă a Ghiladului de sud se poate vedea spre răsărit deșertul sirian. Traducerile în limba română traduc cuvântul „Pisga” ca fiind substantiv propriu, cu toate că eu cred că este mai degrabă substantiv comun ca „creastă”. Rabinul Sorin aduce într-adevăr ca o variantă traducerea marelui înțelept Even Ezra „pe vârful [acestei] înălțimi”.

Rași, ca să-și consolideze ideea că Moise se află în centrul Israelului, ne îndreaptă către sfârșitul cărții Deuteronom. Acolo Toraua repetă porunca dată lui Moise ca el să se urce pe muntele Nevo și ni se spune răspicat: „Domnul l-a făcut să vadă toată țara Ghiladului până la Dan” (Deuteronom 34:1). Din acest verset reiese evident că Ghiladul este o parte a țării, iar Moise stă pe acești munți ai Ghiladului. Rashi subliniază și aici „îi arată tot Israelul”.

Domnul îl consolează pe Moise cu aceste cuvinte și îi spune după midraș: ai avut deja privilegiul să intri în țara Israelului și chiar să cucerești coasta de est a râului. Nu ai ce să te plângi că nu ai gustat plăcerea sfințeniei țării Israelului. Într-adevăr, nu ai avut ocazia să guști din sfințenia Israelului de vest, a cărei sfințenie este mai mare. Însă tu ești un om [și știi] după cum citim în midrașul Kohelet Raba, că „un om nu moare nici măcar cu o jumătate din năzuințele sale [îndeplinite] (Sifri BeMidbar 134). Moise își mai dorea să savureze din sfințenia Ierusalimului și din sfințenia muntii Templului - „muntele acesta bun și Libanul”, muntele este Ierusalimul și Libanul este Templul.

Așadar, Israelul era împărțit în două părți neegale. Partea de vest, de-a lungul țărmului Mării Mediteraneene. Din

sud din zona El Arish (astăzi Egipt) – „fluviul Egiptului”, iar în nord până în munții Libanului – „muntele acesta bun și Libanul”, iar la est până în Valea Iordanului. Aceasta este partea fertilă și locuită a țării, în care se vor așeza triburile. Partea de est și partea de sud a țării sunt deșertul Israelului. Este știut că deșertul nu este potrivit agriculturii, ci pentru păstorit, după cum ni se spune deslușit despre estul Iordanului: „Ținutul pe care Domnul l-a lovit înaintea obștii lui Israel – este un ținut [bun] pentru turme, și slujitorii tăi au turme” (Numeri 32:4).

Din care moment au intrat străbunii noștri, inclusiv Moise, în țara Israelului? Din momentul în care au trecut Marea Roșie și au intrat în deșertul Sinai, fiindcă el se află la est de „fluviul Egiptului”. Toraua ne spune despicat că Marea Roșie este granița țării Israelului: „Îți voi întinde hotarul de la Marea Roșie până la Marea Filistenilor (Mediterană) și de la deșert până la „Fluviu” (Exod 23:31).

Aceste hotare nu sunt numai cele ale promisiunii, ci apar în porunca lui Moise dată poporului evreu pe care îl repetă și lui Ioșua: „Teritoriul vostru se va întinde de la deșert până la Liban și până la fluviul cel mare, fluviul Eufrat ... și până la Marea cea Mare la vest” (Ioșua 1:4).

Putem rezuma la sfârșit că fiii lui Israel au intrat în țara Israelului și au hoinărit 40 de ani, însă ei nu au intrat în „țara Canaanului” și nici într-o „țară unde curge lapte și miere”, adică nu în partea fertilă și populată. De aici rezultă că Toraua care s-a dat pe Muntele Sinai s-a dat pe teritoriul Israelului și nu pe alte meleaguri.

Pericopa Vaethanan - Oare trebuie să stăm în picioare la citirea celor zece porunci? [anul 5783]

În pericopa Vaethanan mulți obișnuiesc să stea în picioare în timpul citirii celor zece porunci. Noi vom studia această tradiție – oare este obligatoriu să stăm în picioare? Și la citirea „cântării mării” se obișnuiește să se stea în picioare, însă problematica celor zece porunci este mai complicată.

Când templul exista încă, cele zece porunci se citeau în fiecare zi, după cum apare în Mișna, tractatul Tamid 5:1 și după cum ne scrie marele comentator al Mișnaei, Ovadia din Bartenura „deoarece ele sunt principalul Toraei”, însă după al doilea templu acest obicei s-a anulat din pricina creștinilor, care înțeleg că pe Sinai s-au dat doar cele zece porunci, pe când noi evreii, credem că acolo s-a dat toată Toraua, chiar și cea orală. Noi nu avem voie să facem o diferențiere între pericope și de aceea citim cele zece porunci doar în pericopele în care apar. Din această cauză, după căderea templului s-a interzis citirea celor zece porunci zilnic, iar inițiative de a le citi în perioada *Gheonim*

(apr. Sec. 9-10) și în Spania au fost respinse. Avem o listă lungă de înțelepți din Evul Mediu care au respins aceste idei.

Problema de care ne ocupăm noi, anume ridicarea în picioare în timpul citirii celor zece porunci din citirea săptămânală din Tora, a fost pusă pentru prima oară în dezbatere de marele înțelept Rambam (Maimonides). Această abordare apare într-un răspuns pe care el îl dă la o întrebare pusă în urma hotărârii unui rabin-înțelept care a hotărât că obiceiul care era abordat până atunci în multe comunități evreiești de a sta în picioare la citirea celor zece porunci este inadmisibilă. El susține că cel care stă în picioare trebuie muștrat fiindcă aceasta aparține credinței și obiceiurilor creștinilor, care cred că cele zece porunci sunt deasupra restul Toraei, iar noi trebuie să ne îndepărtăm de credințele creștinilor care sunt în contradicție cu cele ale noastre.

Răspunsul lui Rambam a fost clar: ceea ce a impus de a sta jos în timpul citirii celor zece porunci rabinul este corect și de asemenea și argumentele aduse de el și nu este nimic de adăugat. Trebuie evitat acest obicei oriunde este practicat, deoarece acest obicei aduce la slăbirea credinței, iar oamenii își pot închipui că sunt trepte și niveluri în Tora. Creștinii cred că doar cele zece porunci au fost date din ceruri, iar restul Toraei a fost dată din gura lui Moșe, pe când noi credem că toată Toraua ne-a fost dată de sus. De aceea a fost interzisă citirea zilnică a celor zece porunci și este complet interzis de a decide că există în Tora ceva mai important și ceva mai puțin important. Toate apar în cartea „Teșuvat HaRambam 263”, „răspunsurile lui Rambam”.

În ciuda acestui răspuns a lui Rambam, era o tendință populară de a se scula la citirea celor zece porunci și ea există și astăzi chiar și în sinagogile din România. Au fost și unii înțelepți care au aprobat acest obicei. De exemplu, Rabi Șmuel Abuhav (1610-1694) a fost întrebat dacă obiceiul din regiunea Reggio de Calabria de a se scula la citirea celor zece porunci este corectă. El a răspuns că este corect fiindcă acest gest dă dovadă de respect și glorie, de parcă îl întâmpinam pe Dumnezeu însuși.

Un alt înțelept, HaHida - Haiim Iosef David Azulai (1724-1806) aprobă și el bazându-se pe regula că „cutuma trebuie respectată”.

În zilele noastre, cel mai important înțelept, Maran Ovadia Iosef stabilește că în ciuda faptului că mulți au obiceiul de a sta în picioare la această citire, noi trebuie să procedăm după decizia lui Rambam, adică să nu stăm în picioare. Cine se ridică în picioare, trebuie muștrat.

Însă Rabi Ovadia Iosef era conștient că foarte mulți obișnuiesc să stea în picioare. De aceea el propune ca atunci când se urcă tatăl sau profesorul-rabinul cuiva, să se stea în picioare. Aici apare o ciocnire între faptul că aceea persoană stă jos în timp ce toți stau în picioare și regula că n-ai voie să te opui obiceiului obișnuit. Însă aici avem deja răspunsul lui Rambam; „O persoană nu va sta în picioare între oameni care stau jos și nu va sta jos între cei ce stau în picioare” (Derech Ereț Zuta 5); trebuie întotdeauna să mergi după majoritate, dacă nu este o încălcare a interdicției” (Teșuvat HaRambam 262).

Pericopa Vaethanan - Originea unei mișva nescrisă: Învățarea Toraei Talmud Tora תלמוד תורה [anul 5782]

Este știut că mițvaua de *Talmud Tora* תלמוד תורה este una din mițvoturile principale pe care o are orice evreu credincios. O dovadă bună sunt nenumăratele citate despre acest lucru. De aceea pare ciudat că această mițva nu apare în mod răspicat în Tora, iar noi învățăm porunca în mod indirect. Pare că esența poruncii este să-i înveți pe ceilalți. Despre asta ne spune Rambam:

„Mițvaua *Talmud Tora* este porunca pe care am primit-o să învățăm priceperea și agerimea Toraei și să-i învățăm pe alții „Să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7); iar după midrașul Sifri „Să le inculci fiilor tăi” – (adică) aceștia sunt elevii tăi, doar se găsește peste tot că elevii sunt numiți fii și acolo s-a spus „să le inculci” – să fie ascuțit în vorba ta. Când cineva te întreabă ceva, să nu fi bâlbâit ci să-i răspunzi prompt” (Rambam, Sefer hamițvot, mițvot ase 11).

După Rambam, există o mițva să-i înveți pe alții, mai ales pe băieți, iar în general tot felul de elevi. De aici provine mițvaua să știm Toraua; nu se poate să-i învățăm pe alții, dacă noi, învățătorii, nu stăpânim perfect materia. Mai mult decât atât, dacă obligația tatălui este să-și învețe fiul, atunci putem deduce de aici că obligația fiului este să învețe și să știe, și când va crește trebuie să continue să învețe Tora singur. Însă din surse reiese că esența acestei mițva este să-i înveți pe fii, adică pe băieți ca cunoașterea, știința să fie transmise din generație în generație ca să devină conținutul tradiției. Nu este vorba despre cercetări științifice profunde, ci despre transmiterea precisă a materialului stabilit dinainte.

Rambam în cartea sa „Mișne Tora” adaugă încă un argument pentru învățarea Torei: „Pe cine nu l-a învățat tatăl lui, este obligat să se învețe singur, după cum este scris „învață-le și ai grijă să le respecti! (Deuteronom 5:1). În afară de aceasta noi vedem peste tot că învățătura vine înaintea faptelor din pricină că învățătura duce la fapte și nu faptele duc la învățatură”.

Rambam bazează de data aceasta mițvaua învățării Toraei pe temelii practice: este obligatoriu să îndeplinești această mițva, să înveți Tora și nu o poți îndeplini cum trebuie fără să o cunoști bine de tot. De aceea, cel pe care tatăl nu l-a învățat cum trebuie, este obligat să completeze învățătura. În continuare Rambam concludă: „Așa cum are porunca să-și învețe fiul, așa are porunca să se învețe pe el însuși”.

Mai învățăm de la Rambam: „Oricare persoană din Israel are obligația la învățatură, *Talmud Tora*, chiar dacă este sărac sau bogat, întreg la corp sau chinuit (bolnăvicios), băiat tânăr sau om foarte bătrân care și-a epuizat puterile, chiar dacă este sărac care trăiește din ajutoare sau cerșit, chiar și un om însurat cu soție și copii – trebuie să-și găsească timp pentru *Talmud Tora*, zi și noapte, după cum este scris „să înveți din ea zi și noapte” (Iosua 1:8).

Rambam nu bazează mițvaua de *Talmud Tora* pe un verset dintr-o carte ca lehoșua, fiindcă nu poate ca o mițva să fie bazată pe un verset din profeți sau scrieri. Baza normativă a mițvaei este complexul de argumente aduse mai sus, iar versetul „să înveți din ea zi și noapte” este adusă de Rambam ca o ilustrație la această obligație.

Hazal, înțelepții, comentează același verset ca să învețe care este programul de învățatură: „Rav Safra a spus în numele lui Rabi Iehoșua Ben Hanania, ce înseamnă când scrie „să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7)? Nu citi veșinantam (să le inculci) ושוננתם, ci citește veșilaștam (să le triplezi) ושלשתם. Fiecare să-și tripleze (împarte în trei) anii (de viață), o treime în Tanach, o treime în Mișna, o treime în Talmud. Dar cine știe câți ani vei trăi? Nu trebuie (să știi). Să o faci zilnic.

În urma acestei *gmara* גמרא (porțiune de învățatură din Talmud), Rambam decide care sunt halachot de *Talmud Tora*: „Trebuie să întreprindă perioada învățării, o treime pentru Toraua scrisă, o treime pentru Toraua orală și o treime pentru ca să înțeleagă legătura între concluzie și introducere, să constate un factor din altul, să compare un factor cu altul și să înțeleagă principiile de la baza Toraei până când va ști care este esența lor și va fi în stare să extragă miezul din ele și până când va fi în stare să aleagă între permis și interzis mai ales la lucruri pe care le-a auzit din vorbe. Toate acestea se numesc *gmara*”.

Trebuie să fim atenți că Rambam folosește expresia de „Tora orală” pe când în aceea *gmara* citată mai sus denumirea este de „Mișna”. După Rambam, definiția de „Tora orală” este următoarea: „Toate auzitele și toate legile și toate explicațiile și comentariile pe care le-au auzit de la Moșe Rabenu și toată Toraua pe care i-a învățat Bet Dinul de-a lungul generațiilor ... (înțelepții) Rabina și Rav Ași și prietenii lor (înțelepți din Talmud) au copiat (scris) Toraua orală.

După această definiție a lui Rambam, Toraua Orală nu este numai Mișna, ci ea conține și cea ce noi numim astăzi „Talmud” sau „Gmara”. Rambam crede că va fi nevoie în fiecare generație să se reînnoiască halachot și să se pună restricții și „să învățăm ultimul lucru pe baza primului” într-un proces de nesfârșit care nu se va termina niciodată, iar „acest lucru se numește Gmara”. În momentul în care noile decizii vor intra într-o carte, aceasta se va adăuga la „Toraua Orală”. Așa va fi loc la noi discuții și noi comentarii până când ele vor intra în carte, iar procesul va începe din nou.

Cei doi mari înțelepți și comentatori, Baal Turim (Iaakov Ben Asher, Germania și Spania sec. 14) și Baal Șulhan Aruch (Iosef Karo, Israel, sec 16) au copiat cuvintele lui Rambam. Elevii și urmașii lor nu au mai făcut această clasificare a scrierilor după metoda lui Rambam și ei au explicat termenul de Gmara sau Talmud ca fiind doar cartea de Talmud numit și Șas (6 volume). Această concepție nu este părerea lui Rambam. Însă au fost unii înțelepți, de exemplu Rabenu Tam (Franța, sec. 12) care nu a fost de acord cu definiția dată de Rambam spunând că este de ajuns ca cineva să învețe doar Talmudul Babilonean ca să îndeplinească porunca de *Talmud Tora*, fiindcă aceasta îmbibă în el Tora, Mișna și Gmara.

Putem concluda definiția lui Rambam în felul următor:

- Esența mișvaei de *Talmud Tora* este să-ți înveți fii, la fel și pe ceilalți. Obligația să învețe el însuși vine ca să poată îndeplini esența mișvaei și ca să știe să îndeplinească mișvoturile practice, de zi cu zi.
- Orice persoană este obligată să învețe o treime Tanach, o treime Tora orală, Mișna și Gmara, și o treime învățatură pentru înțelegerea lor.

Iar noi, să ne străduim să învățăm în fiecare zi ca să fim demni să ne numim evrei.

Pericopa VaYakhel - Arta în Tanach și în

iudaism [anul 5785]

În pericopa aceasta se pune un accent pe descrierea artei legată de tabernacol și ea este ridicată la un grad de meserie sfântă și inteligență divină. Doi artiști au condus construirea tabernacolului: Bețaleel, fiul lui Uri, fiul lui Hur din tribul lui Iuda (Exodul 35:30) și asistentul lui, Oholiab, fiul lui Ahisamac, din tribul lui Dan (Exodul 35:34). Pe ambii Domnul i-a umplut „în înțelepciune, în pricepere și în cunoștință ... să țese artistic, să lucreze în aur, argint și aramă ... să facă orice meșteșug” (Exodul 35:31-33). Ei au avut parte și de calitatea de a instrui și a îndruma alți artiști, care se ocupau împreună cu ei de ridicarea tabernacolului: „Și abilitatea de a învăța pe alții a pus-o în inima lui ... l-a umplut de înțelepciunea inimii ... să știe să facă orice muncă a lucrării Sanctuarului” (Exodul 35:34; 36:1).

Pare a fi vorba despre înțelepciune umană: înțelepciune, pricepere și cunoștință. Însă marea noutate a acestei pericope este că arta lucrării Sanctuarului se bazează pe o inspirație divină, pe duhul sfânt: „l-a umplut cu duh dumnezeiesc” (Exodul 35: 31); „Bețaleel va face – și Oholiab și oricine cu inimă înțeleaptă pe care Domnul l-a înzestrat cu înțelepciune și pricepere să știe să facă orice muncă a lucrării Sanctuarului – tot ce poruncise Domnul” (Exodul 36:1); „orice om cu inima înțeleaptă în a cărui inimă Domnul dăduse înțelepciune” (Exodul 36:2). Artă nu este o adăugare umană la lucrarea dumnezeiască a tabernacolului, ci este o parte integrală din „munca sfântă”. Sfintele trebuie să fie la cel mai înalt nivel artistic și doar așa vor putea servi ca domiciliu al divinității.

Într-adevăr, Toraua alocă patru pericope pentru o descriere complexă a construcției tabernacolului. Ea evidențiază nu numai îndeplinirea precisă a poruncii Domnului, ci și frumusețea și splendoarea. Acesta este valabil pentru toate colțurile Sanctuarului, însă iese în evidență mai ales la construirea *menoraei* (sfeșnic): „Trei cupe sub forma florii de migdal pe un braț, o îmbinare și o floare; și trei cupe sub forma florii de migdal pe un [alt] braț. O îmbinare și o floare” (Exodul 37:19). La fel și veșmintele preoților, mai ales ale marelui preot (cohen) sunt descrise ca veșminte cusute cu mare artă și aduc îmbrăcămintei „slavă și splendoare” (Exodul 28:40).

În haftaraua din această săptămână este descrisă construirea Templului în zilele lui Solomon. Acesta, și el, a fost făcut cu înțelepciune la un nivel artistic extrem de înalt. Artă Templului a fost condusă de Hiram din Tir (1Regi 7:13). Și el s-a umplut de duhul dumnezeiesc: „El era făuritor în aramă, era plin de înțelepciune, talent și cunoaștere în întocmirea oricărei lucrări” (1Regi 7:14).

Cu toate că arta se bucură în Tanach de o apreciere considerabilă și este considerată ca aparținând lumii sfinte și nu ca o opunere la ea, în tradiția înțelepților arta a fost abordată ca o noțiune de care ar fi bine să ne îndepărtăm, ba chiar s-o detestăm. Pricina este statutul artei în lumea romano-helenistă ca o parte importantă a cultului idolatriei și a mitologiei care era o parte din el. De asemenea pictura și sculptura în această lume erau pline de mituri păgâne. Din această cauză poporul evreu s-a îndepărtat de la artă. De aceea, designul în sinagogile antice din perioada celui de al doilea Templu este simplu și elementar, fără niciun gram de lux.

Poporul evreu a menținut această percepție și în evul mediu. Sinagogile au continuat să fie simple, pe când bisericile și catedralele erau de un lux exuberant.

Prima personalitate care a încercat să se întoarcă la abordarea biblică a fost marele înțelept HaRav Kuk (1865-1935, Marele Rabin Așkenaz din Ereț Israel). În cărțile sale, el sprijină cu entuziasm toate formele de artă, văzând în ea o cale importantă pentru expresia sufletului omului. Artă ne îngăduie nu numai să ne exprimăm

sufletul, ci ea ne admite „să ne atașăm de Domnul care se dezvăluie în lume în toată grandoarea sa”. Dimensiunea estetică are nu numai o valoare umană, ci și o valoare religioasă superioară.

Rabinul Kuk nu era numai un filosof, ci era mai ales un *posek* קוס (un înțelept care se ocupă de halacha) foarte important. El trebuia să se confrunte cu o poruncă de felul: „Să nu îți faci chip cioplit și nici vreo înfățișare” (Exodul 20:4). În anul 1906 s-a înființat la Ierusalim școala de arte „Bețalel” (funcționează și astăzi) de către sculptorul renumit Boris Șatz. În urma opunerii vehemente ale elementelor religioase din oraș, el a apelat la marele Rabin pentru susținere. Rabinul Kuk a fost entuziasmat și i-a încurajat să înființeze școala la Ierusalim. El a stabilit că nu este nicio ciocnire între arta în toate formele ei și sfințenia Ierusalimului. El mărturisește că evreii aveau de-a lungul secolelor o atitudine de reținere de la artă, însă aceasta s-a ivit ca o opoziție la păgânism și mai târziu la creștinism. Interzicerea de mai de sus trebuie înțeleasă în același context. În Sanctuar și Templu, nu numai că arta nu a fost interzisă, ci ea alcătuiește o parte semnificativă a spațiului sfânt și adaugă mai multă sfințenie Ierusalimului.

Rabinul Kuk mai adaugă, că în zilele noastre, când păgânismul a dispărut aproape complet, a venit vremea să ne întoarcem la valorice biblice ale artei. Într-o epistolă trimisă la institutul Bețalel, el acordă consimțământul deplin atât ideologic cât și religios pentru activitate artistică cu condiția să fie în armonie cu valorile religioase, morale și sociale și să nu conțină elemente păgâne sau creștine. Rabinul Kuk continuă politica de receptivitate față de artă ieșind în apărarea tradiției de adăugare de desene în cărțile de rugăciuni ca și în spațiul unor sinagogi, acceptându-le ca „un obicei antic care este admis deja de pe vremuri”.

Pericopa VaYakhel - Avantajul „oglinzilor mulțimilor” și ce putem învăța din ele [anul 5784]

„A făcut ligheanul din aramă și soclul său din aramă, din oglinzile mulțimilor [de femei] care se adunau la intrarea în Cortul Întâlnirii” (Exod 38:8).

Rași explică despre „oglinzile mulțimilor” în acest verset: „Fetele lui Israel țineau în mâinile lor oglinzi în care se priveau când se dichiseau, chiar și pe acestea ele nu au ezitat să le aducă ca donație la construirea Tabernacolului. Lui Moise i se făcuse lehamite de la aceste oglinzi fiindcă ele conțineau „viciul rău al omului”; Domnul i-a spus, acceptă-le, pentru că ele îmi sunt foarte dragi, fiindcă prin intermediul lor femeile au constituit în Egipt multe grupări. Când bărbații lor erau trudiți cu munca silită, ele le aduceau mâncare și băutură, apoi le dădeau să mănânce și luau oglinzile în mână văzându-se fiecare cu soțul ei în oglindă și încurajându-i spunând, eu sunt mai frumoasă decât ea, așa provocând bărbații lor să le dorească, rămânând grele și născând, după cum scrie „Sub măr ți-am stârnit dorința” (Cântarea Cântărilor 8:5). Aceasta este semnificația „oglinzilor mulțimilor, să facem

ligheanul din ele”, să fie armonie între soț și soție, să stropească cu apa din ele ca să stingă gelozia soțului ascunsă de el”.

Marele comentator Even Ezra (Spania, sec. 12) vorbește și el despre marele avantaj al acestor oglinzi; „Iar pricina „mulțimilor” vine de la faptul că obiceiul femeilor este de a se înfrumuseța ca să se privească în fiecare dimineață și să vadă fața lor în oglindă ca să-și aranjeze cofura. Acestea sunt amintite de profetul Isaia, obiceiul evreilor fiind ca acela al musulmanilor și până astăzi. În Israel erau femei care slujeau Domnul, care s-au îndepărtat de viciile acestei lumi, și-au donat oglinzile deoarece numai era nevoie să se împodobească. Ele veneau în fiecare zi la intrarea în Cortul Întâlnirii ca să se roage și să asculte despre mișvot. Acestea sunt „mulțimile” de la poarta Tabernacolului, fiindcă erau mulți”.

Învățătura acestor mari înțelepți din Evul Mediu este o morală foarte importantă fiilor și fiicelor lui Israel.

Însă mai este un aspect al acestei chestiuni. După alte comentarii, Moise a susținut că deoarece ligheanul a fost conceput pentru scopuri de sfințenie și purificare, preotul sfințindu-și mâinile și picioarele în lighean, iar de acum înainte va veni preotul și va privi în oglindă și cine știe, își va pune gânduri rele. Domnul i-a răspuns lui Moise, că deoarece donația evreilor a fost pentru scopuri bune, iar după Even Ezra femeile au renunțat la plăcerile acestei lumi, nu ai pentru ce să ai temeri și eu îți promit că ei nu se vor răzgândi.

Cu toate acestea, trebuie să ne întrebăm, cum se folosesc de oglinzi pentru lighean, când în halacha s-a stabilit că „oricare haină care este folosită de o persoană oarecare nu poate fi folosită în sfințenie”. În „Șulhan Aruch”, vol. Orah Haiim, 153 scrie: „Nu se cumpără haine care au fost folosite de o persoană oarecare ca obiect sfânt”. De exemplu, dacă cineva are un covor pe care l-a folosit deja acasă și vrea să-l aducă la sinagogă – este interzis. El poate să cumpere un covor nou care a fost cusut pentru sinagogi.

Rambam merge și mai departe: chiar dacă a cumpărat o haină nouă care a fost cusută pentru un om oarecare – este interzis. Este permis doar haine și covoare preparate special pentru folosul sinagogii. Însă marele înțelept Maghen Avraham (Polonia, sec. 17) spune că dacă haina a fost cusută din nou și i s-a schimbat forma, ea poate fi întrebuințată. Așa se explică și chestiunea noastră din pericopă. Adăugarea oglinzilor la lighean le-a schimbat forma făcând ceva nou, care a făcut posibil acest uz al lighenelor. Cu alte cuvinte, din cauză că au topit acele oglinzi și le-au transformat în lighene schimbând astfel forma lor. Așa este și cu jertfele. Omul dă la Templu un bivoli sau o oaie, iar ele sunt acceptate cu toate că au fost folosite la treburi de zi cu zi. Cauza este că din momentul în care ele sunt jertfite, se schimbă forma și situația lor. Așa a fost permis ca ele să devină ofrande.

De aici noi învățăm că nu trebuie de dat la sinagogă nimic care a fost făcut sau folosit zilnic decât dacă are un avantaj special sau a fost transformat.

[O observație despre rugăciunea de Șaharit \(dimineață\)](#)

„Dar ei au continuat să aducă daruri de bunăvoie, în fiecare dimineață devreme” (Exod 36:3)

Acest verset spune că se sculau dimineața din timp și aduceau darul la Tabernacol foarte devreme. De aici o aluzie la cei care cred să se scoale de Șabat târziu. Însă atât de Șabat cât și de restul zilelor săptămânii, rugăciunea trebuie făcută dimineața devreme.

Sunt unii care obișnuiesc să mănânce ceva înainte de rugăciune. Este interzis acest lucru; este voie doar la bolnavi și la unii care nu se pot abține deloc. Este voie doar de băut apă. În Șulchan Aruch, vol. Orah Haiim 99 scrie: „Să nu se mănânce și să nu se bea în afară de apă înaintea rugăciunii atât în timpul săptămânii cât și de Șabat și sărbătoare. Se mănâncă și se bea doar pentru însănătoșire”. Dacă se mănâncă înaintea rugăciunii, trebuie făcut și kiduș. Când mănâncă după rugăciune, trebuie din nou făcut kiduș ca nu cumva să se ivească dubii în inima cuiva.

Așadar, fiecare dintre noi să treacă peste greutățile trezirii și să meargă în zori, odată cu răsăritul, la rugăciune. După ce se va obișnui, nu va mai dori să meargă la rugăciune mai târziu.

Când ne aflăm într-o sinagogă, care este o „casă a adunării” - *bet kneset* בית כנסת, trebuie să fim conștienți că este un locaș care conține sfințenie și ca atare să ne comportăm ca într-un asemenea locaș. Dacă nu știm cum să ne gestionăm, să ne documentăm și să învățăm cum să fim demni când ne rugăm la Domnul Dumnezeu.

Articolul acesta ca și altele sunt inspirate din lecțiile marelui rabin, fost prim-rabin al Israelului, Mordechai Eliyahu.

Pericopa VaYakhel - Contribuția femeilor la construcția Mișkanului (Tabernacolului) [anul 5779]

Săptămâna trecută, în pericopa Ki Tisa, am comentat întâmplarea biblică având ca moment central refuzul eroic al femeilor de a dona din bijuteriile lor la comiterea unuia dintre cele mai mari păcate ale evreilor în deșert: turnarea vițelului de aur. Am povestit cum, imediat după aceea, bărbații n-au mai avut altceva de făcut decât să adune bijuteriile lor, ca să poată încropi acel monstru păgân.

În contrast cu această atitudine, în pericopa de față, relatăm o altă întâmplare care ilustrează altă cauză importantă, construcția Mișkanului (Tabernacolului), înfăptuită prin donațiile prompte ale femeilor care acționează de bunăvoie și dezinteresat ca să adune pentru acest obiectiv bijuterii, aur și chiar să presteze muncă manuală. Toraua ne amintește și laudă de mai multe ori contribuția femeilor prin faptele săvârșite de ele la construcția Mișkanului:

- Și au venit bărbații peste femei, toți cei cu inima darnică, aduceți inele de aur și cercei și inele și salbe, orice obiect de aur, oricare care a ridicat un dar de aur pentru Dumnezeu (Exod 35:22).
- Și fiecare femeie cu inima înțeleaptă, care a tors cu mâinile ei și a adus ce a tors, firul albastru și purpura și stacojiul și inul subțire (Exod 35:25).
- Și toate femeile pe care le ducea inima cu înțelepciune au tors păr de capră (Exod 35:26).
- Fiecare bărbat și femeie pe care i-a îndemnat inima să aducă orice lucrare pe care o poruncise Domnul să se facă prin Moise, Bnei Israel au adus ca dar Domnului (Exod 35/29).

Voluntariatul și dăruirea îi înconjoară și îi conduc pe toți, atât pe femei cât și pe bărbați. Aceeași femeie care, în pericopa anterioară, a refuzat glorios să renunțe și să dea bijuteriile pentru turnarea vițelului de aur, acum se grăbește să le doneze. Spre deosebire de fapta cu vițelul, când bijuteriile femeilor nici nu sunt amintite, constatăm prezența semnificativă a femeilor, încă în stadiul de dăruire, fiindcă majoritatea bijuteriilor erau ale lor. La fel s-a

Întâmpat și în stadiul construcției tabernacolului, definit aici ca produs al înțelepciunii deosebite a femeilor și despre care vom vorbi cu altă ocazie.

Este adevărat că versetul "Și au venit bărbații peste femei" poate fi înțeles în două feluri opuse. Primul, acela că poate bărbații au obligat femeile, care nu voiau să se despartă de bijuteriile lor, să le dea.

Pe de altă parte, putem înțelege că femeile au ajuns înaintea bărbaților să doneze, adică au fugit să aducă bijuteriile imediat, în momentul în care au auzit ce li se cere și, până au ajuns bărbații, ele au și dat bijuteriile. Cu alte cuvinte, femeile erau mai dispuse să doneze decât bărbații. Raaba (Avraham Even Ezra, Spania sec. 11), marele comentator explică "Au venit bărbații peste femei, adică după ce au venit femeile. Unii spun: cu acordul femeilor, adică din dorința lor". Și marele înțelept Ramban (Nahmanides, Spania, sec. 13) comentează asemănător "Și au venit bărbații peste femei, adică bărbații s-au înghesuit după femei; femeile au mers înainte și au donat bijuteriile cu bucurie și mulțumire. În afară de asta, femeile sunt mai apropiate de bijuterii, așa că le aveau la îndemână. Până când bărbații au găsit bijuteriile lor și le-au adus, femeile apucaseră deja să le dea pe a le lor".

Explicațiile acestea îi pun într-o lumină negativă pe bărbați și mulți comentatori, mai mult sau mai puțin cunoscuți, încearcă să corecteze această imagine, punând semnul egalității între dorința femeilor cu cea a bărbaților de a dona cu bucurie, cu generozitate liber consimțită, bijuteriile. Unul dintre comentatori spune chiar că bărbații au întârziat din cauză că ei căutau bijuteriile care le-au rămas după ce au donat pentru vițelul de aur, fapt care i-a întârziat, pe când femeile aveau toate bijuteriile, neatinsse, la îndemână. Acești comentatori merg în urma Midraș Tanhuma, Pikudei 11:

"Când a venit Moise și a spus lui Israel: luați de la voi o donație și aduceți pomana voastră cu bucurie și grabă. Uitați-vă la scriptură, au venit bărbații peste femei, exprimându-și nerăbdarea, adică se înghesuiau unul peste altul bărbații și femeile care au venit să doneze".

Midrașul nu face nici o diferență între sexe, nici în ceea ce privește voința de a da și nici referitor la promptitudinea dăruirii.

Mai este un aspect problematic al dăruirii, și anume aspectul de halacha (legile religioase evreiești). Unii comentatori se bazează în această idee pe Talmud, tractatul Nazir 24:b și Gitin 27:a: "Ceea ce a cumpărat femeia, a cumpărat soțul ei". Întrebarea se pune dacă femeia are voie, în acest caz, să doneze fără acordul soțului ei? La fel, halachaua spune că un cadou primit de la părinți nu poate fi dăruit fără acordul tuturor. În orice caz, mulți înțelepți, cu Yosef Karo în frunte, ajung la concluzia că femeile au venit împreună cu bărbații, ca nu cumva să încalce regulile care trebuiau respectate.

Fie că femeile și bărbații au avut merite egale în voința de a dona și a dăruii din propria proprietate, fie că femeile au acționat din propria voință și au luat-o cu mult înaintea bărbaților, este clar că gloria și aprecierea revine în primul rând femeilor, pe care, așa cum este just să începem, le găsim în prim planul glorios al luptei, purtate de multe generații, pe frontul de eliberare din jugul robiei, ca și în evenimentele petrecute în deșert și de cucerire a țării promise.

Pericopa VaYehi - Asenat Bat Potifera, soția lui

Iosif פרע אסנת בת פוטי [anul 5783]

Asenat este fiica lui Potifera, preotul (cohen) lui On, un oraș în nordul Egiptului, cunoscut sub numele de Heliopolis. În Geneza 41:45 scrie: „Faraonul i-a pus lui Iosif numele Țafnat Paneah și i-a dat-o de soție pe Asenat, fiica lui Potifera, preotul din On”.

Ea a născut doi gemeni, Manase – Menașe מנשה și Efraim אפרים: „Înainte să vină anul de foamete, lui Iosif i s-au născut doi fii; i-a născut Asenat, fiica lui Potifera, preotul din On. Iosif i-a pus întâiului născut numele Menașe (în ebraică biblică „dat uitării”) căci, a spus el, Dumnezeu m-a făcut să uit tot necazul meu și toată casa tatălui meu. Iar celui de al doilea i-a pus numele Efraim (în ebraică „rodește”) căci, a spus el, Dumnezeu m-a făcut roditor în țara necazului meu” (Geneza 41: 50-52).

Cei doi vor fi capete de triburi cu toate că nu sunt fii lui Iacob ci nepoții lui. Ei sunt amintiți în lista celor care au coborât din Canaan în Egipt, în ciuda faptului că ei s-au născut în Egipt: „Iată numele fiilor lui Israel, ale fiilor lui Iacob, care au intrat în Egipt ... Fiii Rahelei, soția lui Iacob au fost Iosif și Benjamin. În țara Egiptului, lui Iosif i s-au născut Manase și Efraim, pe care i-a născut Asenat, fiica lui Potifera, preotul din On” (Geneza 46:8, 19-20).

Cine a fost Asenat?

Noi învățăm despre originea lui Asenat, mai ales originile evreiești, din surse ebraice – Talmud și Midraș și din surse exterioare, mai ales din cartea din aproximativ sec. 1 î.e.n – sec. 1 e.n. în limba greacă care aparține Apocrifului „Iosif și Asenat”.

Vom începe cu sursele din scripturi, cele ebraice. În midrașim scrie: „Dina avea șase ani când a născut-o pe Asenat de la Șchem”. În traducerea aramaică a lui Yonatan Ben Uziel (paralel cu traducerea lui Onkelos) citim: „Dina a ieșit cu fetele din oraș să se joace, iar Șchem a luat-o cu forța și s-a culcat cu ea care a născut-o pe Asenat. Bnei (fii) lui Israel au vrut să o omoare, iar ea spunea, acum vor spune în toată țara că este un bordel în casa lui Iacob. El i-a adus un gândac din aur cu numele sfânt pe el, l-a atârnat pe gâtul ei, a trimis-o, iar ea a plecat. În fața lui Dumnezeu orice se poate întâmpla. Așa El l-a trimis pe îngerul Michael care a dus-o în Egipt la casa lui Potifera ... Soția lui Potifera era fără copii și a crescut-o ca pe fata ei”.

După această variantă ei erau veri de gradul întâi. Însă nu toți înțelepții susțin această interpretare. Ei susțin că Asenat era pur și simplu fiica preotului păgân din On pe nume Potifera. Unii susțin că el nu este altul decât Potifar (cele două nume seamănă mult), șeful gărzii personale al faraonului, stăpânul lui Iosif care îl și întemnițase. Toate acestea ne sunt povestite în Talmud, tractatul Sota 13:b. Aici ne mai este povestit că el a încercat să se culce cu Iosif și a fost pedepsit prin castrare devenind eunuc și neavând copii. După această variantă, el a adoptat-o pe

Asenat, fiica lui Dina. În midrașul „Pirkei deRabi Eliezer” 38, ca și în tractatul Sofrim 21:9 ni se povestește că la numirea lui Iosif ca adjunctul faraonului, a fost o mare sărbătoare la care fetele aruncau pe el diferite daruri. Printre altele au aruncat talismanul lui Asenat pe care i-a pus-o la gât bunicul ei, Iacob când a trimis-o în Egipt. Așa a înțeles Iosif că ea este din rândurile israeliților și a luat-o de soție.

Din cartea „Iosif și Asenat”

Există două versiuni despre autorul acestei cărți. Prima susține că autorul este un evreu elenizat din Alexandria în Egipt care a trăit între sec. 1 î.e.n. și sec. 3 e.n. Povestea pe scurt spune că Asenat, fiica lui Pentephres (Potifera în greacă) era o virgină păgână, renumită în tot Egiptul pentru frumusețea ei rară. Ea era pețită de tinerii nobili din Egipt, inclusiv de fiul cel mare al faraonului. Ea i-a refuzat pe toți, preferând să fie închisă în vârful unui turn pe moșia tatălui ei. Într-o bună zi apare în casa lui Potifera un oaspete – Iosif, care a venit din partea faraonului să adune taxe. Potifera propune fiicei lui să se căsătorească cu Iosif, care era un demnitar extrem de important. Ea refuză cu dezgust să se mărite cu un cioban străin. Când ea îl vede de departe cu toată frumusețea lui, ea se îndrăgostește de el. Povestea se prelungește când Potifera încearcă să-l convingă pe Iosif să se sărute cu Asenat, iar el refuză să sărute o virgină păgână. După multe peripeții ei se întâlnesc, se sărută și se căsătoresc. Asenat naște pe cei doi băieți, Manase și Efraim.

Fiul faraonului care era jignit de refuzul lui Asenat, a încercat să o omoare. Întâi a apelat la Simeon și Levi să facă treaba, dar ei au refuzat. Atunci el a apelat la Gad și Dan (fiii roabelor) și el le spune că a auzit că Iacob le va lua moștenirea din cauză că ei sunt fiii roabelor. Ei îl cred, atacă convoiul lui Asenat, omoară pe paznicii ei, dar ea se salvează și se refugiază la ceilalți frați. Ei merg să lupte contra fiului faraonului și Benjamin îl rănește cu o piatră. Ei refuză să-l omoare fiindcă ei nu execută un rănit. Fiul faraonului moare după trei zile în palatul tatălui său. După ce moare și faraonul, Iosif devine faraon și stăpânește preț de 48 de ani când îl numește faraon pe nepotul faraonului.

A doua versiune a cărții susține că această carte a fost scrisă în sec. 2 e.n. de un creștin, datorită asemănării descrierilor din carte cu principiile, ritualurile și liturghia din biserica creștină siriacă. Înțelepți creștini se bazează între altele pe faptul că în carte nu sunt amintite Toraua și Șabatul și în ciuda faptului că povestea se bazează pe Geneza 34 și 39. După această versiune, Iosif îl simbolizează pe Ieșu (Isus), iar convertirea lui Asenat nu este la iudaism ci la creștinism. Ea reprezintă în fond biserica. Cartea îi îndeamnă pe păgâni să se lepede de credințele lor și să se alăture la o viață de castitate și abținere pentru recompensă în lumea care vine.

Există șapte manuscrise diferite ale acestei versiuni în șapte limbi diferite. Una dintre ele este în limba română. Este greu de stabilit care manuscris este cel mai vechi.

Originea numelui Asenat și Potifera

Din punct de vedere științific etimologia celor două nume este egipteană. Asenat אַסְנַת este probabil o transcripție a numelui egiptean antic care înseamnă „ea aparține lui *nit* (o zeiță)”. Nume asemănătoare sunt cunoscute din Egiptul antic.

Numele tatălui ei, Potifera פּוֹטִיפָר, este aproape identic cu numele de Potifar פּוֹטִיפָר, fostul stăpân a lui Iosif. Și acest nume este un nume egiptean a cărui hieroglifă se pot transcrie: p3-dj-p3-rr, care înseamnă „aceasta a dat Ra (zeul soarelui)”. Probabil era vorba de același nume și i-au dat o formă puțin diferită ca să nu se încurce între ei. Orașul On era centrul cultului lui Ra, zeul soarelui.

Explicațiile înțelepților noștri sunt diferite de tot. De exemplu, la ei Potifar și Potifera sunt aceeași persoană. Ei susțin că numele i s-a schimbat din momentul în care el l-a tânjit pe Iosif, numelui i s-a adăugat sufixul *ra* רַע, care înseamnă în ebraică „rău”, adică „Potifar cel rău”.

Și numele lui Asenat este derivat din ebraică. În Talmud și în midraș ni se povestește că numele i l-a dat mama ei, Dina. Ea l-a derivat de la rădăcina ASN care după cum spun ei înseamnă „catastrofă”, de exemplu cuvântul אסון – catastrofă.

Alți înțelepți, în frunte cu Hizkuni (Franța, sec. 13), susțin că numele ei derivă de la rădăcina SNE/l din cuvântul *sne*

הוּנָה, tufă. Ei spun că Asenat după ce a fost gonită de bunicul ei, Iacob, a fugit și s-a ascuns în tufa în care Moise îl va vedea pe Dumnezeu. De aici provine numele ei.

* * *

La lunga listă de femei ne evreice din Tanach care se căsătoresc cu evrei importanți sau le nasc copii, dar se convertesc – printre ele Tamar, Ţipora, Rahav, Rut – o putem adăuga și pe Asenat, care a născut două căpetenii de triburi, pe Manase și Efraim, care au crescut ca prinți egipteni, după cum și Moșe a crescut ca prinț egiptean în casa lui Bat Par'o. Ei au devenit demnitari evrei de rangul cel mai înalt, mai ales Moșe Rabenu.

Pericopa Vayehi - De ce a pierdut Reuven (Ruben) întâietatea ca prim născut? [anul 5779]

Yaakov, spre sfârșitul vieții, s-a adresat fiilor lui cu ultimele sale vorbe pentru ei și i-a mustrat aspru pe Reuven, cel mai mare dintre ei (Geneza 49:3-4):

”Reuven, tu ești întâiul meu născut, vigoarea mea și primul rod al puterii mele de procreare, cel dintâi în demnitate și cel dintâi în tărie. Nestăvilite ca apele, să n-ai întâietate pentru că te-ai urcat în patul tatălui tău și i-ai profanat așternutul.”

Părerile comentatorilor este că Iacob îi spune lui Reuven că, fiind primul născut, i se cuvenea să fie tratat ca fiind primul dintre frați și potrivit la monarhie, dar, din pricină că s-a dovedit sclavul dorințelor și plăcerilor lui, a pierdut toate aceste atribute. Așa ne este explicat și în cartea 1Cronici 5:1-2: ”Fiul lui, Reuven, întâiul născut al lui Israel (că el era întâiul născut), pentru că profanase așternutul tatălui său, dreptul lui de întâi născut a fost dat fiilor lui Iosef, fiul lui Israel, fără să se ia în seamă dreptul lui de întâi născut. Căci Iuda era mai presus de frații lui, fiindu-le un veritabil îndrumător, dar dreptul de prim născut era a lui Iosef”. Este clar că aici este vorba despre fapta lui Reuven cu Bilha, povestită în Geneza 35:22: ”În timp ce Israel stătea în acel ținut, Reuven s-a dus și s-a culcat cu Bilha, concubina tatălui lui, dar Israel a auzit despre asta”.

Din cauza imprudenței lui i-a fost luat dreptul de prim născut și i s-a dat lui Iosef care a primit un ținut de două ori

mai mare decât el, prin fiii lui, Efraim și Menășe. Dar nici lui această prioritate nu i s-a dat în întregime, fiindcă monarhia i s-a dat lui Iuda. Aici se poate pune întrebarea dacă acesta a fost singurul motiv pentru trecerea regalității de la Reuven la Iuda. În Tora sunt relatate câteva confruntări între cei doi frați, care pun în evidență comparativ carisma și puterea de conducător a lui Yehuda față în față cu slăbiciunea lui Reuven.

Prima confruntare a avut loc în timpul vânzării lui Iosef. Reuven le-a spus fraților: "Nu vărsați sânge, aruncați-l în această groapă din pustiu, dar nu ridicați mâna asupra sa" (Geneza 37:22). Înțelegând că asta ar fi fost o salvare doar pe jumătate a lui Iosef, frații s-au întrebat pe bună dreptate: ce se va întâmpla după ce va fi aruncat în groapă? În consecință, sfatul nu a fost acceptat, iar frații au urmat sfatul lui Yehuda: "Ce folos dacă îl omorâm pe fratele nostru și îi acoperim sângele? Hai, mai bine, să-l vindem ismailiților și să nu ridicăm mâna asupra lui, fiindcă el este fratele nostru, carnea noastră. Iar frații l-au ascultat" (Geneza 37:26-27).

Cât de batjocorit arată Reuven când se întoarce la groapă și nu-l găsește acolo vedem din versetul: "S-a întors Reuven la groapă și iată că Iosef nu e acolo și și-a sfâșiat veșmintele. S-a întors la frații lui și a zis: Copilul nu este, iar eu ce o să fac?" (Geneza 37:29-30). Asta e tot ce era în stare să facă cel mai mare dintre frați pentru salvarea celui mic. El trebuia să-i ghideze și nu să se piardă !

A doua confruntare are loc atunci când îl conving pe Iacov să-l trimită pe fiul lui, Biniamin, la domnul țării numite Egipt: "Reuven i-a spus tatălui lui: Să-i omori pe cei doi fii ai mei dacă nu ți-l aduc înapoi. Dă-l în grija mea, iar eu ți-l voi aduce înapoi" (Geneza 42:37). Rași ne dă răspunsul lui Iosef: "Acest prim născut este un mare prost, dacă el îmi spune să-i omor copiii, de parcă n-ar fi și copiii mei !". Așa că Iacov nu poate fi convins, iar răspunsul lui: "Fiul meu nu va coborî cu voi" (42:38) a devenit în ebraică o expresie semnificativă care înseamnă „o vorbă fără sens” (după Midraș Raba 91). Spre deosebire de el, Iuda a avut un discurs logic și convingător: "Dacă-l trimiți pe fratele nostru cu noi, noi vom coborî și-ți vom cumpăra alimente. Dar dacă nu-l trimiți, nu vom coborî, căci omul acela ne-a spus: Să nu-mi mai vedeți fața dacă fratele vostru nu este cu voi ... Mă pun eu garant pentru el, din mâna mea să-l ceri înapoi, dacă nu ți-l voi aduce înapoi și nu-l voi pune înaintea ta, atunci am păcătuțit împotriva ta pentru totdeauna" (Geneza 43:4-5, 9). Cuvintele astea l-au convins pe bătrân: "Israel, tatăl lor le-a zis ... Luați-l pe fratele vostru, ridicați-vă și întoarceți-vă la omul acela" (43:11-13).

A treia confruntare nu este, în fond, o confruntare, fiindcă numai Iuda a participat la ea, în timp ce Reuven n-a scos o vorbă. Când frații au stat în fața domnului Egiptului, care le spune că-l va face sclav pe Biniamin, ca fiind suspect de furtul paharului lui, vocea lui Reuven nu se aude deloc. Cel care vorbește cu determinare este Iuda. În lungul lui discurs sunt și controverse dar și lucruri logice, multă diplomatie și, mai ales, umilință. El își termină discursuri propunându-se pe el însuși să devină rob în locul lui Binyamin (Geneza 44:18-34). Față de astfel de vorbe Iosef nu poate rezista: "Atunci Iosef nu s-a mai putut stăpâni înaintea celor care stăteau lângă el și a strigat: Scoateți-i pe toți afară! Și n-a mai fost nimeni lângă el când s-a făcut cunoscut fraților săi" (Geneza 45:1). Curajul și înțelepciunea lui Iuda l-au salvat pe Binyamin și l-au convins pe Iosef să se dea de gol.

Asta este personalitatea unui lider adevărat în comparație cu lipsa de personalitate și slăbiciunea comportamentului lui Reuven. Incompetența lui de a fi rege se dezvăluie încă de la prima întâlnire între Iosef și frații lui. Când Iosef s-a prefăcut că îi suspectează că sunt spioni și l-a reținut pe Șim'on până îl vor aduce pe Biniamin, Reuven a spus fraților săi: "Eu doar v-am spus, să nu păcătuți împotriva copilului, dar voi n-ați ascultat. Acum iată, ni se cere socoteală pentru sângele lui" (Geneza 42:22). Asta este cel mai plin de umilință lucru pe care-l putea spune Reuven! Liderul nu poate învinovăți pe subalternii lui, afirmând că nu l-au ascultat și învinuindu-i de rezultatele faptelor lor! Dimpotrivă. el trebuie să-și impună autoritatea, forțându-i să-i fie supuși. Doar asta a fost și păcatul lui Saul când Samuel l-a acuzat că nu l-a eliminat fizic pe Amalek, cum a fost poruncit (1Samuel 15:15).

Așa cum Saul și-a pierdut regalitatea, la fel și Reuven, învinuit de către frații săi mai tineri de vânzarea lui Iosef, și-a pierdut atât poziția de prim născut cât și, în mod corespunzător, regalitatea.

[Cu pericopa asta, noi terminăm citirea primului Humaș, Bereșit, din cele cinci.](#)

Pericopa Vayehi - De ce a pierdut Ruben întâietatea ca prim născut? [anul 5780]

Iacov, spre sfârșitul vieții, s-a adresat fiilor lui cu ultimele sale vorbe pentru ei și l-a mustrat aspru pe Ruben, cel mai mare dintre ei (Geneza 49:3-4):

”Ruben, tu ești întâiul meu născut, vigoarea mea și primul rod al puterii mele de procreare, cel dintâi în demnitate și cel dintâi în tărie. Nestăvilite ca apele, să n-ai întâietate pentru că te-ai urcat în patul tatălui tău și i-ai profanat așternutul.”

Părerile comentatorilor este că Iacov îi spune lui Ruben că, fiind primul născut, i se cuvenea să fie tratat ca fiind primul dintre frați și potrivit la monarhie, dar, din pricină că s-a dovedit sclavul dorințelor și plăcerilor lui, a pierdut toate aceste atribute. Așa ne este explicat și în cartea 1Cronici, 5:1-2: ”Fiul lui, Ruben, întâiul născut al lui Israel (că el era întâiul născut), pentru că profanase așternutul tatălui său, dreptul lui de întâi născut a fost dat fiilor lui Iosef, fiul lui Israel, fără să se ia în seamă dreptul lui de întâi născut. Căci Iuda era mai presus de frații lui, fiindu-le un veritabil îndrumător, dar dreptul de prim născut era a lui Iosef”.

Este clar că aici este vorba despre fapta lui Ruben cu Bilha, povestită în Geneza 35:22: ”În timp ce Israel stătea în acel ținut, Ruben s-a dus și s-a culcat cu Bilha, concubina tatălui lui, dar Israel a auzit despre aceasta”.

Din cauza imprudenței lui i-a fost luat dreptul de prim născut și i s-a dat lui Iosef care a primit un ținut de două ori mai mare decât el, prin fiii lui, Efraim și Manase. Dar nici lui această prioritate nu i s-a dat în întregime, fiindcă monarhia i s-a dat lui Iuda. Aici se poate pune întrebarea dacă acesta a fost singurul motiv pentru trecerea regalității de la Ruben la Iuda. În Tora sunt relatate câteva confruntări între cei doi frați, care pun în evidență comparativ carisma și puterea de conducător a lui Iuda față în față cu slăbiciunea lui Ruben.

Prima confruntare a avut loc în timpul vânzării lui Iosef. Ruben le-a spus fraților: ”Nu vărsați sânge,

aruncați-l în această groapă din pustiu, dar nu ridicați mâna asupra sa ” (Geneza 37:22). Înțelegând că asta ar fi fost o salvare doar pe jumătate a lui Iosef, frații s-au întrebat pe bună dreptate: ce se va întâmpla după ce va fi aruncat în groapă? În consecință, sfatul nu a fost acceptat, iar frații au urmat sfatul lui Iuda: ”Ce folos dacă îl omorâm pe fratele nostru și îi acoperim sângele? Hai, mai bine, să-l vindem ismailiților și să nu ridicăm mâna asupra lui, fiindcă el este fratele nostru, carnea noastră. Iar frații l-au ascultat” (Geneza 37:26-27).

Cât de batjocorit arată Ruben când se întoarce la groapă și nu-l găsește acolo vedem din versetul: ”S-a întors Ruben la groapă și iată că Iosef nu e acolo și și-a sfâșiat veșmintele. S-a întors la frații lui și a zis: Copilul nu este, iar eu ce o să fac?” (Geneza 37:29-30). Asta e tot ce era în stare să facă cel mai mare dintre frați pentru salvarea celui mic. El trebuia să-i ghideze și nu să se piardă !

A doua confruntare are loc atunci când îl conving pe Iacov să-l trimită pe fiul lui, Beniamin, la domnul țării numite Egipt: ”Ruben i-a spus tatălui lui: Să-i omori pe cei doi fii ai mei dacă nu ți-l aduc înapoi. Dă-l în grija mea, iar eu ți-l voi aduce înapoi” (Geneza 42:37). Rași ne dă răspunsul lui Iosef: ”Acest prim născut este un mare prost, dacă el îmi spune să-i omor copiii, de parcă n-ar fi și copiii mei !”. Așa că Iacov nu poate fi convins, iar răspunsul lui: ”Fiul meu nu va coborî cu voi” (Geneza 42:38) a devenit în ebraică o expresie semnificativă care înseamnă „o vorbă fără sens” (după Midraș Raba 91). Spre deosebire de el, Iuda a avut un discurs logic și convingător: ”Dacă-l trimiți pe fratele nostru cu noi, noi vom coborî și-ți vom cumpăra alimente. Dar dacă nu-l trimiți, nu vom coborî, căci omul acela ne-a spus: Să nu-mi mai vedeți fața dacă fratele vostru nu este cu voi ... Mă pun eu garant pentru el, din mâna mea să-l ceri înapoi, dacă nu ți-l voi aduce înapoi și nu-l voi pune înaintea ta, atunci am păcătuit împotriva ta pentru totdeauna” (Geneza 43:4-5, 9). Cuvintele astea l-au convins pe bătrân: ”Israel, tatăl lor le-a zis ... Luați-l pe fratele vostru, ridicați-vă și întoarceți-vă la omul acela” (Geneza 43:11-13).

A treia confruntare nu este, în fond, o confruntare, fiindcă numai Iuda a participat la ea, în timp ce Ruben n-a scos o vorbă. Când frații au stat în fața domnului Egiptului, care le spune că-l va face sclav pe Beniamin, ca fiind suspect de furtul paharului lui, vocea lui Ruben nu se aude deloc. Cel care vorbește cu determinare este Iuda. În lungul lui discurs sunt și controverse dar și lucruri logice, multă diplomatie și, mai ales, umilință. El își termină discursuri propunându-se pe el însuși să devină rob în locul lui Beniamin (Geneza 44:18-34). Față de astfel de vorbe Iosef nu poate rezista: ”Atunci Iosef nu s-a mai putut stăpâni înaintea celor care stăteau lângă el și a strigat: Scoateți-i pe toți afară! Și n-a mai fost nimeni lângă el când s-a făcut cunoscut fraților săi” (Geneza 45:1). Curajul și înțelepciunea lui Iuda l-au salvat pe Binjamin și l-au convins pe Iosef să se dea de gol.

Asta este personalitatea unui lider adevărat în comparație cu lipsa de personalitate și slăbiciunea comportamentului lui Ruben. Incompetența lui de a fi rege se dezvăluie încă de la prima întâlnire între Iosef și frații lui. Când Iosef s-a prefăcut că îi suspectează că sunt spioni și l-a reținut pe Sim'on până îl vor aduce pe Beniamin, Ruben a spus fraților săi:”Eu doar v-am spus, să nu păcătuți împotriva copilului, dar voi n-ați ascultat. Acum iată, ni se cere socoteală pentru sângele lui” (Geneza 42:22). Asta este cel mai plin de umilință lucru pe care-l putea spune Ruben! Liderul nu poate învinovăți pe subalternii lui, afirmând că nu l-au ascultat și învinuindu-i de rezultatele faptelor lor! Dimpotrivă, el trebuie să-și impună autoritatea, forțându-i să-i fie supuși. Doar asta a fost și păcatul lui Saul când Samuel l-a acuzat că nu l-a eliminat fizic pe Amalek, cum a fost poruncit, după cum citim în 1Samuel cap.15.

Așa cum Saul și-a pierdut regalitatea, la fel și Reuven, învinuit de către frații săi mai tineri de vânzarea lui Iosef, și-a pierdut atât poziția de prim născut cât și, în mod corespunzător, regalitatea.

Cu pericopa aceasta, noi terminăm citirea primului Humaș, Bereșit, din cele cinci Humașim.

חזק חזק ונתחזק

Hazak, hazak venithazek

Putenici, puternici și să ne întărim

Pericopa VaYehi - De ce binecuvântăm copii cu Menășe (Manase) și Efraim? [anul 5784]

Există un obicei foarte frumos de a binecuvânta copiii în ajun de Șabat cu binecuvântarea, luată din pericopa aceasta, cu care Iacov i-a binecuvântat pe nepoții lui, Manase și Efraim, fiii lui Iosef: „Să te faci Dumnezeu ca Efraim și ca Manase” (Geneza 48:20) pentru băieți; „Să te faci Dumnezeu ca Sara, Rebeca, Rahel și Lea” pentru fete. După aceea se obișnuiește să se adauge binecuvântarea cohanimilor (preoților): „Să te binecuvânteze Domnul și să te păzească” (Numeri 6:24). Rași scrie acolo: „Cel care vine să-și binecuvânteze fiul îi va spune „Să te faci Dumnezeu ca Efraim și ca Manase”. Prof., Rabin Daniel Sperber spune că acest obicei, așa cum este practicat astăzi este relativ recent. El îl găsește în Sidurul (cartea de rugăciune) marelui înțelept din sec. 17 Iacov Emdin, cu toate că Rași îl amintește acum o mie de ani.

Întrebarea care se pune și la care nu avem un răspuns clar este de ce la binecuvântarea băieților au fost aleși Menășe și Efraim și nu patriarhii, așa cum s-a produs la binecuvântarea fetelor? Oare ei au făcut unele fapte extraordinare? Este adevărat că în același verset scrie „Prin tine va binecuvânta Israel”.

Deoarece obiceiul este relativ nou, vom aduce câteva argumente ale înțelepților contemporani. Primul argument se referă la atmosfera în care au trăit cei doi băieți în Egipt. Românii știu astăzi foarte bine ce se petrece, de obicei, la copiii care cresc și sunt educați într-o țară străină. Foarte puțini reușesc să-și păstreze identitatea românească în întregime. Poporul evreu, de-a lungul celor 2000 de ani de exil a reușit să-și păstreze atât identitatea cât și credința. Menășe și Efraim, cei doi frați care s-au născut și au fost educați în exil, în Egipt, au păstrat caracteristicile lor evreiești fiind educați pe temeliiile Torei. Aceasta poate fi una dintre explicațiile la alegerea celor doi la binecuvântarea băieților.

A doua explicație posibilă se referă la dorința noastră de a avea continuitate în familie. Așa cum Iacov a găsit această continuitate prin cei doi nepoți ai lui, așa ne urăm noi nouă să avem parte de binecuvântarea lui Iacov dăruită celor doi. Este pentru prima oară în Tora, poate și în istorie, când un bunic își binecuvântează nepoții. Aceasta este și o trăsătură specifică umanității. Restul ființelor nu au păstrat acest caracteristic de legătură între bunici și nepoți.

A treia explicație o găsim la înțeleptul lehuda Arie Alter, Admor-ul hasidut-ului Gur, Polonia, a doua jumătate a sec. 19, în cartea sa monumentală „Sefat emet” שפת אמת (limba adevărului). El leagă această binecuvântare cu acordarea rangului de „trib” urmașilor celor doi. Ei sunt singurii nepoți care au primit rangul dat fiilor lui Iacov. Așa cum bunicul Iacov a conferit rangul de „trib” nepoților săi, așa și bunicii dintre noi vom ridica rangul nepoților noștri acordându-le binecuvântarea dată de Iacov celor doi nepoți.

A patra explicație este a unui înțelept contemporan din Israel, Rabinul Naftali Tvi Berlin. În comentariul său la Tora „Haamek Davar” (Aprofundează chestiunea) הַעֲמֵק דָּבָר , el scrie că fiecare dintre cei doi frați avea superioritate față

de celălalt în alt domeniu: Efraim era mare în Tora și atașat lui Dumnezeu, pe când Menașe avea superioritate în necesitățile poporului. Înțeleptul ne spune că trebuie să binecuvântăm după cum ne-a binecuvântat Domnul dintotdeauna: pe cel bogat în bogăția lui, iar pe cel înțelept în înțelepciunea sa. De aceea nu este corect să-l binecuvântăm pe cel care nu se ocupă de Tora ca pe Efraim, iar pe cel care nu se ocupă cu afacerile lumii ca pe Menașe. La momentul în care bebelușul are Brit Mila, încă nu știm care vor fi tendințele lui. De aceea noi îl binecuvântăm „ca Efraim și ca Manase”, adică cu ambii. Probabil că în anturajul Rabinului Berlin obiceiul era de a binecuvânta băieții la Brit Mila.

O a cincea posibilitate ar fi o privire mai complexă la cartea Geneza. Toată cartea este împânzită cu conflicte între frați: Cain și Abel, Isaac și Ismail, Iacov și Esav, Iosef și frații săi. Efraim și Manase sunt primii frați din Tora care nu se ceartă între ei. Chiar și când bunicul lor, Iacov Avinu încrucișează mâinile și schimbă întâietatea între ei, nu se ivește nicio ceartă; nu există nicio invidie între cei doi frați care rămân uniți. Unul din cele mai cumplite lucruri care se pot întâmpla părinților este când copiii se ceartă. Chiar și poporul evreu și-a început formarea în perioada aceea. O familie nu poate deveni popor dacă copiii sunt certați între ei.

În concluzie, dacă presupunem că doar aceste cinci argumente sunt cele care au stat la baza acestei obicei, putem spune că părinții își binecuvântează copiii datorită celor cinci principii: tinerii să știe să se confrunte cu un mediu crunt, să continue generația familiei, să reușească să urce pe nivelul de spiritualitate în felul lor și la sfârșit să trăiască în liniște și pace cu toți membrii familiei.

Pericopa Vayehi - Încrucișarea mâinilor și binecuvântarea pe genunchi [anul 5781]

„Iosef i-a luat de pe genunchii lui (Israel) și s-a închinat cu fața la pământ. Apoi Iosef i-a luat pe cei doi, pe Efraim în dreapta sa, spre stânga lui Israel, și pe Menașe (Manase) în stânga sa, spre dreapta lui Israel și i-a apropiat de el. Israel și-a întins dreapta și a pus-o pe capul lui Efraim – el era cel mic – și stânga pe capul lui Menașe, încrucișându-și mâinile, deși Manase era întâiul-născut” (Geneza 48:12-14).

Binecuvântarea lui Iacov fiilor lui Iosef pune câteva întrebări:

- Oare de ce Iacov și-a încrucișat mâinile când putea să schimbe locul băieților?
- Ce simbolizează genunchii amintiți în versetul 12?

O observație atentă a poziționării mâinilor și picioarelor în binecuvântări ne poate lămuri această enigmă.

Sunt foarte multe interpretări despre semnificația încrucișării mâinilor lui Iacov. Este foarte interesantă interpretarea marelui comentator Hizkuni (Franța, sec. 13) care spune că „și-a încrucișat mâinile” înseamnă că a făcut fapta cu „minte”, adică cu înțelepciune. Normal a fost să-i pună invers decât cum i-a pus pe Efraim la stânga

și pe Manase la dreapta. El s-a comportat cu înțelepciune prin mâinile lui așa cum a intenționat, dar fără să-l jignească pe Menașe (Manase), fiindcă el era întâiul-născut și trebuie să i se dea și lui puțină cinste.

Trebuie să explicăm că în ebraică cele două cuvinte *sikel* שִׁכֶּל „a încrucișat (mâinile)” și *sechel* שֶׁכֶּל „minte, deșteptăciune” au aceeași rădăcină.

Punerea mâinii pe cap pentru atribuirea unei binecuvântări este cunoscută din Tanach pentru a transmite o binecuvântare și pentru a obține o spiritualitate mai înaltă. Mâinile sunt acel obiect care servește la producerea acestei transiteri: „Și Iehoșua (Iosua) Bin Nun era plin de spiritul înțelepciunii pentru că Moise își pusese (bazase) mâinile pe el” (Deuteronom 34:9). Despre preferarea părții drepte față de cea stângă: „Inima înțeleptului este la dreapta lui, dar inima nătărăului la stânga lui” (Eclesiastul 10:2).

Pe lângă folosirea mâinilor pentru binecuvântare apar și genunchii. Aceștia apar chiar spre sfârșitul pericopei noastre: „Și Iosef i-a văzut lui Efraim fiii până la a treia generație; de asemenea fiii lui Machir, fiul lui Manase, s-au născut pe genunchii lui Iosef” (Geneza 50:23). Rași ne învață cea ce spune Targumul că „i-a crescut între picioare”. Iar marele comentator Malbim (sec 19, prim-rabin al României) adaugă: „Fiii lui Machir s-au născut și au crescut pe genunchii lui Iosef și apropo ni se spune că Efraim, fratele cel mic va avea mai multe generații decât fratele său mai mare, Menașe, și va fi mai măreț decât el”. Așa i se împlinește lui Iacov, încă cât trăiește el, binecuvântarea tatălui său, Ițhak. Aici genunchii vin în locul nașterii copiilor și creșterea lor. Și din cartea lui Iov noi învățăm același lucru: „Pentru ce m-au întâmpinat genunchii? Și pentru ce sânii ca să sug?” (Iov 3:12).

Dacă urmărim cu atenție alte exemple cu genunchii în cartea Geneza putem descoperi enorma importanță a genunchilor. Când Rahel nu reușește să rămână însărcinată, ea ascultă de sfatul Sarei și îl roagă pe Iacov: „Ea însă a spus: Iată slujnica mea Bilha, intră la ea ca să nască pe genunchii mei și să dobândesc și eu fii de la ea” (Geneza 30:3). Marele comentator Rekanati (Italia, sec. 13) explică: „Ea a spus să nască pe genunchii mei că așa va atrage puterea de a rămâne gravidă”.

Iosef mai are o poreclă *avrech* אַבְרָח (Geneza 41:43) pe care comentatorii o explică provenind de la *birchayim* בִּרְכַיִם, adică genunchi.

Putem concluziona că într-adevăr Efraim a primit unele privilegii, dar superioritatea moștenirilor rămâne la Manase. Manase a primit pământuri atât la vest de râul Iordan cât și la est. Aceasta este binecuvântarea genunchilor (genunchiul drept pe care el a stat la binecuvântare), care sunt o parte din picioarele care pășesc pe pământ. Efraim pe de altă parte a avut privilegiul să fie binecuvântat cu mâna dreaptă a lui Iacov, care simbolizează autoritatea și gloria, dar și înțelepciunea și educația. Din urmașii lui va veni Iosua Bin Nun, despre care Rași spune că „El va cuceri (poseda) țara și va învăța poporul Israel Tora”. Cu alte cuvinte, Iehoșua combină Tora cu conducere.

În acest fel putem înțelege că mâinile și genunchii folosesc ca sursă la binecuvântări, însă reprezintă forțe diferite.

Pericopa VaYera - „Și adu-l acolo ardere-de-tot (jertfă)” [anul 5783]

„I-l pe fiul tău, pe singurul tău (fiu), pe care-l iubești, pe Ițhak, și pleacă spre ținutul Moria, și adu-l acolo ardere-de-tot, pe unul din munți, pe care ți-l voi spune” (Geneza 22:2). Așa începe unul din cele mai renumite povești din Tora, însă care este și unul din cele mai problematice din punct de vedere moral.

Dintr-o citire simplă se înțelege că lui Avraham i s-a cerut să dovedească faptul că dragostea lui față de Dumnezeu este totală. El va dovedi acest lucru prin dispunerea lui de a jertfi pe singurul fiu, pe care a așteptat toată viața ca fiul să se nască.

De ce oare Dumnezeu trebuie să-l „încerce” pe Avraham când El știe mai bine ca oricine ceea ce are pe inimă. Rambam ne dă răspunsul că într-adevăr Dumnezeu nu are nevoie de dovezi; experiența a fost merită oamenilor – ca acest fapt să fie model tuturor generațiilor, cât de mare poate fi teama și iubirea lui Dumnezeu.

Ca să înțelegem mai bine povestea jertfirii lui Ițhak, trebuie să înțelegem că o mare parte din Tora și mai ales cartea Geneza este un manifest contra obiceiurilor păgâne din vremea aceea. În viziunea Toraei ele nu sunt umane și nici morale. Înaintea apariției primelor orașe și primelor civilizații, unitatea socială și religioasă de bază era familia. Orice familie avea zeii ei, iar printre ei erau spiritele părinților familiei, care aduceau jertfe pentru ei și de la ei se așteptau la apărare. Autoritatea capului familiei era totală. Viața și moartea soției și copiilor erau în mâinile sale. Odată cu moartea sa, această autoritate trecea întotdeauna la primul născut. Însă până atunci, băieții erau socotiți proprietatea tatălui mai mult decât erau văzuți ca ființe umane. Acest principiu s-a păstrat chiar și după perioada Tanachului, după cum o cunoaștem din regula romană de drept „Patria potestas”.

Toraua este contra acestor principii. În Tora nu există ofrande pentru părinții morți, iar apelarea la ei este complet interzisă.

Este foarte interesant, că în poveștile străvechi din Tora, primul născut nu-l moștenește pe tată. Moștenitorul lui Avraham nu este Ismail, primul născut, ci Ițhak, iar moștenitorul acestuia nu este Esav ci Iakov. Moștenitorul lui Iakov la conducere nu este Reuven, primul născut, ci Levi la *cehuna* (preoție), partea religioasă și Iuda la împărăție.

Principiul din viața lui Ițhak de la naștere și până la jertfă este inversul principiului că băiatul este proprietatea tatălui. Hana (Ana), mama lui Șmuel (Samuel) spune lucrurile acestea clar după ce se naște fiul: „Pentru băiatul acesta mă rugam ca Adonai să-mi îndeplinească cererea pe care i-o făceam. De aceea și eu i l-am dăruit lui Adonai toate zilele în care el va fi dăruit” (1Samuel 1:27-28). Aceste versete explică mesajul divin când Avraham ia cuțitul în mână: „Să nu-ți întinzi mâna asupra băiatului și să nu-i faci nimic, căci acum știu că te temi de Dumnezeu, întrucât nu l-ai cruțat pe fiul tău, pe singurul tău fiu, pentru mine” (Geneza 22:12). Ultimele cuvinte se repetă și în versetul 16. Încercarea lui Avraham nu a fost ca el să-și jertfească fiul, ci ca el să-i dea lui Dumnezeu.

Acest principiu se repetă și în cartea Exodului. Faraonul a poruncit de două ori să fie omorâți toți primii născuți băieți ai evreilor: o dată când s-a născut Moșe și a fost ascuns, iar a doua oară în noaptea Plăgii primului născut, când primii născuți evrei au fost salvați: „Să-mi dăruiești pe orice întâi născut, pe cel care deschide pânțelele dintre fiii lui Israel, dintre oameni și dintre dobitoace, **el este al meu**” (Exod 13:2). Primii născuți erau desemnați la început să fie cohanim care să-l slujească pe Dumnezeu. După păcatul vițelului de aur, această chemare a fost

trecută la fiii lui Aharon. O rămășiță al acestui obicei se află în ritualul de „pidyon haben” פדיון הבן.

Când Dumnezeu i-a poruncit lui Avraham să-și sacrifice fiul, El nu a cerut o jertfă umană, ci cu totul altceva. El a vrut ca Avraham să renunțe să fie proprietarul fiului său. El a vrut să inițieze un principiu halachatic de bază care nu poate fi negat: **copiii nu aparțin părinților.**

O mică atenționare către cititori: acest act unic în Tanach de jertfă umană ridică multe probleme de morală care sunt discutate de-a lungul anilor. Am adus aici dintre ele unul mic.

De această problemă s-a ocupat în mod deosebit înțeleptul contemporan care s-a stins din viață recent, Rabinul Lord Jonathan Saks. Articolul conține unele din gândirile lui.